

TUFF EKONOMI
Fakulteter drar
åt svångremmen

KLIMATPÅVERKAN
Var flyger man
mest på GU?

OVÄNTADE IDÉER
Så lockar du fram
kreativiteten

GU JOURNALEN

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

Söker livets inre kärna

Bevisat att högre utbildning lönar sig

Rektor har ordet **SEDAN DEN NYA LEDNINGEN** tillträdde för snart ett år sedan har mycket handlat om hur vi ska höja kvaliteten på vår forskning och göra Göteborgs universitet känt som ett internationellt forskningsuniversitet. Vi arbetar hårt för att lyckas med detta, men ambitionen får inte ta fokus från andra strategiskt mycket viktiga uppgifter. Jag tänker på grundutbildningen och forskarutbildningen.

I mitt vårtal i Trädgårdsföreningen berörde jag den myt om akademisk utbildning som odlats både från talarstolar och i medierna, nämligen att den inte lönar sig. Resultatet blir bara otrygghet, arbetslöshet och skyhöga studieskulder, heter det i dessa domedagsprofetior.

DESSBÄTTRE ÄR denna negativa bild helt felaktig. Det finns inget bättre sätt att skaffa sig bra jobb och därmed personlig trygghet än genom akademisk utbildning. Det visar SOM-institutet vid Göteborgs universitet i en studie. Ett halvår efter avlagd akademisk examen hade nio av tio en anställning. Det tycker jag är ett starkt bevis för att kunskap lönar sig.

Min övertygelse är att en akademisk utbildning är vägen till ett rikare och bättre liv. Den ger personlig utveckling och bildning och den betyder ofta en inträdesbiljett till en säker och utvecklande anställning.

Men kunskap ger också individen en trygghet och säkerhet som ökar möjligheterna att delta i debatten och påverka samhällsutvecklingen. Kunskap är också en ägodel som ingen kan ta ifrån oss. Vi måste förstås ständigt uppdatera vår kunskap, annars riskerar vi att den devalveras med tiden.

FORSKARUTBILDNINGEN är en annan strategiskt viktig del av vårt uppdrag. Det är där vi utbildar morgondagens forskare. Deras uppgift blir att utveckla ny kunskap som är en stimulans för grundutbildningen och en motor i hela samhällets utveckling. Jag beklagar verkligen att situationen för många doktorander är så usel och otrygg som den är. Jag vet också att många känner frustration och uppgivenhet över att inget händer, inte minst när det gäller anställningstryggheten. Jag kan försäkra att insikten och engagemanget inom ledningen är stort i frågan och vi kommer att presentera åtgärder som

moderniserar forskarutbildningen och förbättrar villkoren för doktoranderna inom de närmaste månaderna.

För en månad sedan hade den nya styrelsen i sin helhet sitt första sammanträde. En punkt på agendan var de strategiskt viktigaste frågorna för Göteborgs universitet. Bland annat forskning, finansiering samt identitets- och imagefrågor berördes i den livliga diskussionen. Glädjande nog framhöll flera ledamöter vikten av utbildningsfrågorna. "Höj statusen på grundutbildningen och för dem som är bra på att undervisa" är exempel på vad som sades. Ett annat inlägg lød: "Bygg tätare relationer mellan forskning och utbildning – gör forskare till förebilder för studenter."

Sådana uttalanden bådär gott inför framtiden.

Pam Fredman

Ödet att bli strandad på en flygplats

Redaktionen **VI RESTE NYLIGEN** till Östersund för att delta i Högscoleverkets årliga informatörskonferens, men resan dit blev både tidsödande och besvärlig. Eftersom det var dagen efter kabinpersonalens strejk var det inte mycket som stämde. Att radarn vid Arlanda flygplats slutat fungera gjorde inte saken bättre. Då slog det oss att det hade varit bekvämare att ta nattåget och komma fram utvilad.

MÅNGA KLAGAR PÅ tågets förseningar, men hur kommer det sig att så få protesterar mot flygförseningar? Man kan ju bli strandad på en flygplats i många timmar och vad ska man göra förutom att dricka dyr caffè latte och läsa kvällsblaskor i väntan på att signalen "Delayed" ska släckas? Därefter gäller det att skynda sig till incheckningen, vänta på alla säkerhetskontroller och i värsta fall blir det ytterligare förse-

ningar för att någon tekniker måste komma ombord för att kolla några lampor. Nej, att flyga till Stockholm är varken bekvämt eller tidsbesparande. Men framför allt är inrikesflyg ur ett miljöperspektiv det sämsta tänkbara alternativet. Utsläppen av koldioxid per kilometer är mycket högre än vid utrikesresor. Det vill till många utsläppsrätter för att döva det dåliga samvetet.

I DET HÄR NUMRET listar vi de institutioner som hamnar högst i resestatistiken. Det gör vi inte för att hänga ut en viss institution utan för att uppmärksamma vikten att ta miljöhänsyn när man reser. Kanske finns det också alternativ till resor?

SOM EN DEL kanske har uppmärksammat har GU Journalen sedan en tid lanserat Veckans fråga, som funnits på Din sida. Intresset har inte varit i topp men flera av frågorna har fått närmare

100 svar. Exempelvis ställde vi frågan: "Hur viktigt är ditt arbete i ditt liv?". Det säger sig självt att det inte är en vetenskaplig undersökning som GU Journalen gör, men att 44 procent uppgav att arbetet är jätteviktigt är ändå ett väldigt bra resultat. Döm om vår förvåning när vi fick reda på att frågan vållat så stor oro hos den administrativa chefsgruppen att man på ett möte beslutade att ta bort den från Din sida. Hur ska man skapa någon form av interaktivitet när nästan alla frågor kan uppfattas som känsliga?

VI VILL GÄRNA FÅ TIPS och idéer från er läsare. Glöm inte att utnyttja rätten att vara anonym. GU Journalen är en journalistisk tidning som lyder under pressetiska regler.

Vi önskar er en riktigt skön sommar!
Allan Eriksson & Eva Lundgren

3 GUJ

juni

GU JOURNALEN ÄR EN PERSONAL- OCH NYHETSTIDNING
FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

chefredaktör & ansvarig utgivare

Allan Eriksson/Tel: 786 1021
allan.eriksson@gu.se

biträdande redaktör & stf ansvarig utgivare

Eva Lundgren/Tel: 786 1081
eva.lundgren@gu.se

frilansreporter

Kajsa Asklöf/Tel: 0706-515950
kajsa.asklof@telia.com

repro

Mattias Jacobsson

fotograf

Göran Olofsson/Tel: 786 2929

layout/grafisk formgivning

Anders Eurén

medverkande skribenter

Annika Ahlberg, Pia Glimstedt, Ulla Björnberg, Sverker Sörlin och Lars Soold

korrektur

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

adress

GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg.

e-post

gu-journalen@gu.se

internet

<http://www.gu-journalen.gu.se/>

tryck

Geson AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanen.

upplaga

6 400 ex

utgivning

6 nummer/år. Nästa GU Journalen utkommer i mitten av oktober.

manusstopp

20 september 2007

adressändring

Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvaras ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

omslag

Bente Eriksen Molau, botanist
Foto: Hillevi Nagel

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Stor flyttkarusell ska spara pengar

innehåll

3 **Zoologen eller Botan?**

En ska bort, vilken?

4 **500 kronor räcker inte**

För rigida regler när utländska gäster kommer på besök

5 **Tuffa besparingar väntas**

Humaniora drabbas hårt av vikande studentunderlag

6–7 **Möt Carl Bennet**

Företagaren som förespråkar bildning

7 **Din guide till Bologna**

En av de stora högskoleförändringarna

8–9 **Nationalekonomerna i topp**

De flyger mest av alla

10 **Fritid – plikt eller rättighet?**

Konsumtion tar över alltmer

11 **Upprop för engelskan**

Den som inte kan svenska hamnar lätt i utanförskap

12–14 **Botaniker som detektiv**

Genteknik ger helt nya möjligheter

15 **På hästryggen blir hon pigg**

Eva-Maria Svensson glömmet juridiken när hon tränar dressyr

16–17 **Svårt att komma åt fusk**

Ingen vet hur stort problemet är

18–19 **Predikar civilkurage**

Med goda exempel vill Brian Palmer öka engagemanget

20–21 **Tänk på annat – då kommer idéerna**

GU:s toppforskare om kreativitet

22 **Nu är vi med på tåget**

Pia Glimstedt ger sin version av Bolognareformen

23 **Fria ord**

Varför ska GU:s doktorander missgynnas?

Naturvetarna lämnar ett av sina hus. Vilken byggnad som sägs upp, Botan eller Zoologen, ska en arbetsgrupp utreda. Tiden är dock knapp, senast 30 juni måste beslutet vara klart. Vilket hus det än blir väntar en stor omställning för de cirka 220 anställda.

FÖRRA ÅRET TVINGADES Naturvetenskapliga fakulteten lämna tillbaka 23 miljoner kronor till universitetsstyrelsen för planerade utbildningar som inte genomförts. I år har fakulteten ännu färre grundutbildningsstudenter, och för första gången ingår även lokalmedel i avräkningen. Fakulteten räknar med ett underskott inom grundutbildningen på cirka 50 miljoner kronor. Även forskarutbildningen har färre sökande.

I valet mellan att säga upp personal och att säga upp lokaler har nämnden beslutat att i första hand satsa på en lokalförtätning. Genom att, bland annat, lämna ett av sina hus väntas fakulteten spara 24 miljoner kronor. Övrig besparing hoppas man klara genom att tidigare lägga pensionsavgångar och genom att inte förnya visstidsanställningar.

– Det vi beslutat är att fokusera på en flytt som gagnar verksamheten. Bland annat föreslår vi att institutionen för växt- och miljövetenskaper, som finns i Botanhuset, ska samlokaliseras med zoologiska institutionen, som har sitt hus uppe på Medicinareberget. Även den del av marin ekologi som finns i Göteborg ska dit, förklarar David Turner, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten.

VALET AV VILKET HUS som ska bort blir svårt. På Zoologen finns exempelvis en hel djuravdelning med fiskar, reptiler, grodor och fåglar där en eventuell flytt eller ett nybygge kräver speciellt tillstånd från Djurskyddsmyndigheten. I Botanhuset finns ett herbarium som behöver särskilt utrymme. Kristina Sundell, huvudstudierektor på zoologiska institutionen, är positiv till planerna. Men hon befarar att den institution som måste flytta kommer att behöva lägga ner både undervisnings- och forskningsverksamhet under en längre tid.

– Det har länge funnits en vision om att samla all vetenskaplig kompetens inom biologi, biomedicin och medicin och det här vore ett sätt att göra det. Men det är inte så enkelt att bara flytta en eller flera institutioner till en annan byggnad. Vilket resultatet av utredningen än blir måste det hus man väljer att ha kvar, byggas om och kanske också byggas till. Det är viktigt att detta görs på ett genomtänkt sätt samtidigt som vi måste sköta vår vanliga verksamhet också. Så även som jag kan se många vinster med

David Turner

en samlokalisering tror jag att omställningsperioden kommer att bli ganska jobbig.

Även till Geovetarcentrum kommer fler anställda, det finns exempelvis planer på att flytta dit institutionen för kulturvård, som nu finns på Stora Nygatan. Och GU:s verksamhet på Chalmers ska också förtätas.

Enligt GU:s nya regler kan lokaler sägas upp vid varje halvårsskifte. Efter uppsägningen behöver fakulteten bara betala för lokalen i ett år, sedan tillfaller den Fastighetsavdelningen.

– Modellen har kommit till för att skapa flexibilitet, fakulteterna ska inte behöva sitta med lokaler de inte behöver, förklarar fastighetsdirektör Ingemar Thorén. Tanken är att vi ska hitta andra lämpliga hyresgäster, i första hand inom GU. Men även företag eller andra verksamheter som passar in kan komma i fråga.

LYCKAS INTE Fastighetsavdelningen hyra ut lokalen eller säga upp avtalet kommer kostnaden att belasta hela universitetet gemensamt, också Naturvetenskapliga fakulteten. Eftersom även IT-universitetet säger upp cirka 25 procent av sina lokaler på Lindholmen innebär det ganska mycket lokalyta som relativt snabbt måste få nya hyresgäster.

– Förhandlingar pågår just nu med våra hyresvärdar och det borde finnas möjligheter till goda lösningar, förklarar Ingemar Thorén.

För att hjälpa fakulteter som fått problem på grund av det låga söktrycket har rektor beslutat om en så kallad omställningsfond. De pengar fakulteterna tvingas lämna tillbaka för att de inte fyllt sitt uppdrag, kan de alltså i viss mån få tillbaka. Ur dessa medel har Naturvetenskapliga fakulteten sökt 10,7 miljoner kronor för 2007 och 19,5 miljoner kronor för 2008.

– De institutioner som bidrar till att lösa lokalproblemen på ett bra sätt kommer att få någon sorts bonus, men hur det ska gå till har vi ännu inte beslutat om, förklarar David Turner.

Eva Lundgren

Ny IT-organisation

◆ **Universitetets IT-organisation** ska förändras för att få till en bättre styrning och förstärka ledningens och fakulteternas inflytande över IT-verksamheten. Samtidigt ska, som det uttrycks i GU:s strategiska plan, IT-miljön samordnas, standardiseras och konsolideras.

Organisatoriskt innebär förändringarna att dagens IT-organisationer – lokalt och centralt – läggs ner och att all berörd personal bildar basen för två nya IT-enheter. Den ena blir en mindre ledningsfunktion där beställningar från fakulteterna ska samordnas och där ansvaret för den gemensamma IT-strategin ligger. Den andra, och större, blir en utförarenhet som svarar för drift, support och teknisk förvaltning av IT-stödet.

I anslutning till rektors beslut i juni kommer alla IT-medarbetare att bjudas in till ett informationsmöte. Den preliminära planen är att jobba med en tillfällig lösning fram till årsskiftet då övergången till en ny organisation ska ske.

Förvaltningschef P-O Rehnquist menar att det under det gångna året framstått som alldeles nödvändigt att ta ett större och samlat grepp på IT-verksamheten.

– Det är mycket som måste förbättras, inte minst att sätta användarna i centrum.

Nytt presidium

◆ **Göteborgs universitets** studentkårer, samarbetsorganet för nio av universitetets tio studentkårer, har valt ett nytt presidium för det kommande året. Från och med 1 juli heter ordföranden Caroline Öhman, sjuksköterskestudent från Hälsovetenskapliga studentkåren (HVS). Vice ordförande blir Maxim Fris, lärarstudent från Utbildningsvetenskapliga studentkåren (SLUG).

Pedagogiska pristagare

◆ **Magnus Wistrand**, professor i latin, får årets individuella pedagogiska pris. Han får priset bland annat för att han börjat ge latin som nybörjarämne samtidigt som han lyckats lyfta ämnets vetenskapliga profil.

Lagpriset går till lärarlaget Marie Lumsden, Inga-Lill Johansson och Johan Åkesson, företagsekonomiska institutionen, samt Airi Rovio Johansson, GRI. De har genom att använda Ference Martons pedagogiska variationsteori lyckats förbättra studenternas kunskaper.

Eftersökta tjänster

◆ **Det är populärt** att söka sig till GU, åtminstone att döma av hur många som sökt de nya post doc-tjänsterna vid universitetet. Totalt har 487 ansökningar kommit från hela världen, bland annat från sex delstater i USA och flera från både Afrika och Asien. Flest sökande finns dock i Sverige. Men ansökningsprocessen blir försenad, närmast väntar fakulteternas genomgång av ansökningarna. Allra senast den 1 januari 2008 ska allt vara klart, men forskningssamordnare Bertil Olsson hoppas att det går snabbare, då många väntar på besked.

Göteborgs universitets utlysning av 40 post-doc-tjänster är en av de största satsningarna på forskartjänster på senare tid och erbjuder en möjlighet att rekrytera unga, framstående forskare under två år på centrala medel.

Stopp för dyra middagar

Fina middagar med prominenta gäster där slutnotan i tre fall slutade på över 1 000 kronor per person. Det är mer än dubbelt så mycket som är tillåtet, slår internrevisionen fast. Men institutionens förre prefekt tycker att universitetet borde bli bättre på att ta hand om utländska gäster. Gränserna för representation är allt för låga.

DÅVARANDE PREFEKT vid nationalekonomiska institutionen, Lennart Hjalmarsson, får utstå kritik för att vid tolv tillfällen ha överskridit den dåvarande gränsen för extern representation på 400 kronor per person med minst det dubbla.

Det är enligt internrevisionen anmärkningsvärt att "ansvariga befattningshavare så grovt överträder de av rektor beslutade riktlinjerna". I övrigt har representationsmiddagarna varit helt korrekt redovisade, med syfte och namn på deltagare. Lennart Hjalmarsson får också kritik för att han låtit ställföreträdande prefekt attesterar sin egen representation och personliga utlägg.

LENNART HJALMARSSON SÄGER att han som prefekt uppfattat reglerna för representation som just riktlinjer, det vill säga möjliga att överskrida om det föreligger särskilda skäl. Han menar också att det har varit praxis under de 30 år som han varit professor vid institutionen.

Lennart Hjalmarsson tycker att hela ärendet är en struntsak.

– Jag blev mest förvånad över internrevisionens attityd. Jag har vid i stort sett alla revisorsbesök på institutionen bett revisorerna att granska vår representation och attestering utan att detta föranlett någon kritik. Jag förstår att internrevisionen bara gör sitt jobb, men ute på institutionerna skulle vi även välkomna att de inte bara ägnar sig åt kronrullningen på GU utan också någon gång kommer med förslag om hur man skulle minska institutionernas byråkrati istället för att öka den.

Lennart Hjalmarsson menar att huvudproblemet inte är att institutionen representerar för mycket utan att den tar alltför dålig hand om de hundratals gäster som årligen kommer på kortare och längre besök.

– **FORSKARE FRÅN ANDRA** universitet förväntas ställa upp som opponenter och sakkunniga, till i bästa fall symboliska arvoden, och på seminarier och i avhandlingskommittéer utan annat arvode än lunch eller middag. Utländska lärare kan inte ens få traktamente när de kommer till Sverige. Löftet om en anständig middag kan dessutom i vår värld vara helt avgörande för möjligheten att få sakkunniga att prioritera snabbhet framför en utdragen process.

Internrevisionen slår ner på Lennart Hjalmarssons bjudningar, men själv säger han att reglerna är för strikta.

Om vi skulle betala de fulla kostnaderna för dessa tjänster skulle kostnaderna öka dramatiskt.

Lennart Hjalmarsson är bekymrad över hur institutionen ska kunna representera när internationellt framstående forskare kommer hit på besök. Att äta en tre-rättersmiddag på en medelklasskrog kostar minst 400–500 kronor per person, därutöver kommer vin.

– Budskapet från universitetet är nu: Kom gärna hit, men räkna med att betala dyrt för ert boende och förvänta er inte att bli bjudna på några fina middagar om ni inte råkar bli hembjuden till någon.

Formellt får beloppsgränsen för extern representation, som idag ligger på 500 kronor per person, överskridas, men bara under förutsättning att rektor (numera dekanus) beviljar dispens. Det har inte gjorts.

– **JAG TVIVLAR PÅ** att någon haft samvete att ta upp rektors tid med sådana ärenden. Att gå till högste chefen i en organisation som omsätter 3 miljarder kronor och begära att få överskrida belopp med några hundra kronor är absurt. Jag vill inte heller uppta dekanus tid med sådana frågor. Som jag ser det är det bara en byråkratisk formalitet. Regeln borde vara att prefekterna beslutar och att revisorerna granskar om det ser anständigt ut.

Men internrevisionen vänder sig mot synsättet att låta universitetets anställda själva avgöra vad som är ett rimligt representationsbelopp. Det skulle, enligt revisionschef Lena Danielsson, leda till godtycke och öka risken för missbruk av myndighetens resurser.

– Vi har de regler vi har och det kan man tycka vad man vill om, men man måste respektera fattade beslut, säger hon.

Lennart Hjalmarsson uppger också att han i samband med sina många offentliga externa uppdrag vid flera tillfällen diskuterat representation med Riksrevisionen och det svar han har

fått är att de normalt sett inte befattar sig med sådana småsaker och att de har förståelse för att representationsgränser överskrids. Det är denna attityd som Lennart Hjalmarsson tidigare mött från GU:s rektorer, som alla betonat vikten av gästfrihet och gott värdskap.

MEN PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN, som kritiserats för att ha överskridit gränsen för representation, väljer att hålla sig till GU:s riktlinjer. I ett ursäktande svar skriver prefekt Erland Hjelmquist att inte alla känt till riktlinjerna i samband med bokningen. Nu har all personal, enligt prefekten, informerats om de nya bestämmelserna och överträdelserna kommer enligt honom inte att upprepas.

Nationalekonomiska institutionens svar på internrevisionens rapport lyder kort och gott:

"Eftersom institutionen nu har ny prefekt så har nya rutiner införts."

Men internrevisionen nöjer sig inte med det utan har skickat en ny skrivelse till institutionen med den försiktiga formuleringen. "Internrevisionen vill gärna ta del av en översiktlig beskrivning av de nya reglerna." Vid tidningens pressläggning hade ingen sådan redogörelse inkommit.

Allan Eriksson

fakta

Regler för representation

De nya beloppsgränserna för intern representation ligger på 350 kronor, per person och 500 konor för extern representation, båda exklusive moms. Dekanus har rätt att i förväg ge dispens för att överskrida gränserna om det finns särskilda skäl. Godkännandet ska dokumenteras skriftligt på lämpligt sätt.

Krisen inom humaniora förvärras

Allt färre studenter och sämre ekonomi gör att Humanistiska fakulteten nu tvingas spara på allt. Om trenden håller i sig är uppsägningar oundvikliga.

Men facken protesterar mot att fakulteten ser över personalbehoven mitt uppe i en stor omorganisation.

DE FACKLIGA ORGANISATIONERNA har i en skrivelse kritiserat fakulteten för att driva igenom personaluppsägningar mitt i en förändringsprocess.

– Vi är väl medvetna om att fakulteten har ett stort underskott och att detta kräver åtgärder, men vi tycker det är oerhört viktigt att man först genomför en organisationsförändring innan man varslar personal, säger Inger Wilgotson-Lundh, ordförande i Saco.

Men enligt dekan Sally Boyd stämmer inte den bilden. Besparingarna på vissa institutioner har inget att göra med den omfattande omorganisationen på fakulteten, som leder till en reduktion av dagens 17 institutioner.

Sally Boyd

– Vi kommer att göra en omstrukturering och minska antalet institutioner, men vi gör det inte i första hand för att spara pengar utan för att stärka ledningen och göra

administrationen mer effektiv, säger Sally Boyd.

– På kort sikt innebär omstruktureringen ingen besparing.

– Det är det minskade intresset för studier inom humaniora som tvingar fakulteten att ta till drastiska åtgärder.

Prognosen tyder på ett samlat underskott på 33 miljoner kronor vid årets slut.

Då färre studenter antogs förra året än planerat klarade fakulteten inte sitt uppdrag. Därför blev det 11 miljoner kronor minus i grundutbildningen. Inför 2007/2008 ser läget oförändrat ut, med ungefär samma studentantal som 2006.

– Andra fakulteter i landet är ännu värre drabbade men vi har stora problem. Även engelska, svenska och till och med litteraturvetenskap, som traditionellt lockar många studenter, har svårigheter just nu. Däremot går vissa språkämnen ganska bra, som japanska, arabiska, franska och spanska, vilket innebär att vi till hösten kommer att göra en omfördelning av platserna på grundutbildningen.

ENLIGT SALLY BOYD pågår en detaljerad översyn av alla ämnen i förhållande till studentunderlaget, utbudet och arbetsmarknadens behov.

– Det ekonomiska läget kommer sannolikt att få betydelse för personalen, men vi gör allt vi kan för att behålla vår personal och dess höga kompetens. Det är alldeles för tidigt att säga vilka konsekvenserna blir.

Humanistiska fakulteten lockar flest nybörjarstudenter med sina många fristående kurser och över 30 forskarutbildningsämnen. Det är framför allt bredden

som Sally Boyd lyfter fram som en styrka.

– Men det är inte säkert att vi kan erbjuda utbildning på alla nivåer i alla våra ämnen, säger hon.

För att vända utvecklingen planerar fakulteten i höst att ge fler orienteringskurser och nätkurser. Men Sally Boyd påpekar att det är svårt att förutsäga vad folk vill läsa och det faktum att många studerar humaniora främst i syfte att bilda sig innebär inte att alla är intresserade av att tentera.

Fakulteten planerar även en del förändringar på lokalsidan. Det handlar bland annat säga upp villorna runt Näckrosdammen, som enligt Sally Boyd inte är särskilt lämpade för undervisning och forskning. Visionen är att skapa ett samlat hus för all humaniora.

– Det kommer självklart att kosta men kan innebära ett lyft för hela fakulteten. Jämför bara vad Nya Pedagogien betytt för utbildningsvetenskap.

Allan Eriksson

Kritik mot sammanslagning av stationer

Forskningsstationerna på Väst-kusten ska slås samman till en gemensam organisation, föreslår en utredning. Tanken är att stärka GU:s marina profil.

Men på Tjärnö är man kritisk och menar att den demokratiska processen inte fungerat särskilt väl.

TJÄRNÖ MARINBIOLOGISKA laboratorium, TMBL, förvaltas av GU medan det är Kungl. Vetenskapsakademien som har ansvar för Kristinebergs marina forskningsstation, KMF. Tanken är att GU ska ta över driften av KMF inom ramen för ett nytt tioårigt avtal. Tillsammans med huvuddelen av Göteborgs universitets marina forskningscentrum ska fältstationerna utgöra en ny organisation. Långsiktigt finns en förhoppning om att samordningen ska stärka GU:s möjlighet att bli värd för ett framtida havsmiljöinstitut.

På TMBL är känslorna blandade.

– Det är första gången någonsin som en rektor så tydligt pekar på vikten av GU:s marina profil och det gör mig överförtjust, säger Kerstin Johannesson, föreståndare på TMBL. Själva samordningen tror jag kan bli väldigt bra. Det är när man kommer ner på detaljerna som jag blir mer tveksam. Fältstationernas föreståndare ska bort, istället får vi en ordförande som arbetar på 25 procent, vilket låter väldigt lite, samt en gemensam administrativ chef. Det är oklart var chefen ska vara placerad men ett förslag

är Göteborg. Det känns oroande eftersom vi har flera regionala projekt, bland annat ett nationalparksprojekt på Koster samt ett samarbetsprojekt med yrkesfiskare i området. De blir svåra att sköta om chefen inte är på plats.

Det är en uppfattning som Kerstin Johannesson, tillsammans med övrig personal på TMBL, fört fram vid olika informationsmöten om utredningen.

– MEN VÅRA SYNUNKTER har inte haft någon inverkan på utredningen och den demokratiska insynen har inte varit särskilt bra. När vi exempelvis frågar hur den nya organisationen ska se ut får vi bara veta att det får den kommande ledningen ta ställning till.

David Turner, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten, medger att det finns en oro över den nya organisationen.

– Tanken är att vi ska ta över ansvaret för den tekniska och administrativa personalen på KMF. Chefen för den nya organisationen hoppas vi tillsätta i september. Innan vi vet vem det blir, känns det fel att säga hur organisationen ska skötas.

TMBL har tack vare sitt starka varumärke varit framgångsrikt när det gäller att söka externa medel. En farhåga med den nya organisationen är att TMBL förlorar sin identitet, menar Kerstin Johannesson.

– TMBL står för kvalitet, söker vi pengar från exempelvis Naturvårdsverket vet de genast vilka vi är. Jag ser inga pro-

Forskningsstationerna på Västkusten ska slås samman men utredningen har gjorts utan större insyn, beklagar Kerstin Johannesson.

blem med att ingå i ett större sammanhang men det är under förutsättning att vi får vårda vårt varumärke eftersom vi annars kommer att tappa en viktig konkurrensfördel.

Även forskningsfartygen Arne Tiselius

och Skagerak har utretts. Förslaget är att sälja ett av fartygen, alternativt att båda fartygen ersätts av ett nytt.

Hela den nya organisationen ska vara klar i januari nästa år.

Eva Lundgren

Elektroniska fakturor

♦ **I höst blir det en stor** förändring för alla som idag beställer och tar emot varor och tjänster vid GU. Elektronisk fakturahantering ska ersätta all pappershantering och det kommer att påverka många anställda.

– Vi genomför detta för att ekonomihanteringen ska bli bättre och enklare, säger ekonomidirektör Lars Nilsson. Men vi har egentligen inget alternativ. Senast 1 juli 2008 ska alla svenska myndigheter ha gått över till elektroniska fakturor.

De cirka 110 000 leverantörsfakturer som årligen skickas direkt till olika institutioner på GU kommer att gå direkt till en extern leverantör av fakturaservicetjänster. Företaget skannar, tolkar och arkiverar fakturorna som sedan läggs i en databas, som gör det möjligt att söka efter fakturor utan att behöva leta reda på originalfakturan.

Det nya verktyget, som är en del av GU:s ekonomisystem Agresso, beräknas komma i bruk under oktober/november. Redan efter sommaren kommer institutionen för geovetenskap och ekonomiavdelningen vid gemensamma förvaltningen att gå in i skarpt läge. Därefter slussas fler avdelningar och institutioner in. Olika personer kommer att ha olika behörighet, beroende på funktion och ansvar, på samma sätt som idag.

Under hösten planeras en utbildningsinsats för alla som berörs av förändringen. Mer information finns på: www.ea.adm.gu.se/ nekst

Hammarkullenmässa

♦ **Sista helgen i maj** arrangerade lärarstudenter en välbesökt mässa i Hammarkullens Folkets hus, med montrar, föreläsningar och workshoppar, för att visa på läsårets verksamheter och projekt. Temat för mässan var: *Att verka som pedagog i en föränderlig värld – dagens utmaningar, morgondagens möjligheter!*

De kursansvariga, Bosse Forsén och Lasse Fryk på socionom- och lärarprogrammet, genomför sedan några år fältkursen Samhällspedagogik i Hammarkullen för studenter på lärarprogrammet.

Medalj till Roland Kjellander

♦ **Roland Kjellander**, dekan vid UFL samt professor vid institutionen för kemi, har tilldelats Norblad-Ekstrand-medaljen år 2007. Han

får priset för sina fundamentala bidrag till den teoretiska beskrivningen av inhomogena elektrolytlösningar.

Stipendium till Miljöbron

♦ **Sofia Öberg**, verksamhetsledare vid Miljöbron, har tilldelats ett stipendium på 75 000 kronor från stiftelsen Konung Carl XVI Gustafs 50-årsfond för vetenskap, teknik och miljö. Hon får stipendiet för sitt arbete med att knyta kontakter mellan näringslivet och studenter som vill arbeta med miljörelaterade frågor.

Utbildning lyfter hela sam

Carl Bennet ny styrelseordförande vid GU

Göteborgs universitet har fått en av näringslivets toppar som styrelseordförande. Men istället för att tala om företagets årsrapporter vill han diskutera individens möjligheter och samhällets utveckling.

Att förhoppningarna på honom är stora tar Carl Bennet med skånsk ro. Utveckling handlar om lagarbete, själv ska han mest fungera som bollplank och inspiratör.

NÄR GU JOURNALEN får tag på Carl Bennet har han precis avverkat sitt första styrelsemöte som ordförande. Han är märkbart nöjd.

– Det var ett trevligt möte. Jag kände direkt att det finns en sammanhållning och ett bra klimat kring rektor och hela GU, säger Carl Bennet.

Han behövde inte fundera särskilt länge när han fick frågan om han ville bli ordförande för Göteborgs universitet. Han kände redan till Pam Fredman, som han menar är en person med stort engagemang, hög akademisk kompetens och med god känsla för lagarbete.

– Oj, vilket driv hon har i steget. Att få vara ordförande för GU är både hedersamt, inspirerande och intressant. Det handlar om en kombination av en otroligt viktig uppgift och ett samarbete med människor som representerar stora delar av samhället.

Det är en välmeriterad styrelseordförande GU har rekryterat, med erfarenhet från både näringslivet och högskolevärlden. Han har bland annat varit ordförande för Högskolan i Halmstad i sex år samt ordförande för Högskoleverket, ett uppdrag han nu lämnar.

– Att komma till GU var att växla upp sig. Jag har den största respekt för det jag sett vid GU, utvecklingen och bredden och att söktrycket bland studenterna är så högt talar sitt tydliga språk. Universitetet står för den offensiva och framtidsinriktade kraften i samhället. De är en oerhört viktig tillväxtmotor, se bara på Boston, som har utvecklats snabbt tack vare sitt universitet. Att få vara med och påverka denna betydelsefulla del av samhället är väldigt intressant.

CARL BENNET uttrycker sig gärna slagkraftigt. Han talar om vikten att få med alla i laget och om att man aldrig blir bättre än sin omgivning. Att universitetet är till för studenterna är något han gärna upprepar, liksom att kunskap är en färskvara som blir alltmer betydelsefull i samhället. Att den internationella konkurrensen, inte minst från Kina och Indien, kommer att växa, är något han är helt övertygad om.

– Sverige borde öka sin satsning på

– Det här kommer jag att prioritera, säger GU:s nye styrelseordförande om sitt nya uppdrag, och menar att han har växlat upp sig när han kommit hit.

»Sverige borde öka sin satsning på forskning med åtminstone femtio procent. Vi konkurrerar med länder som har tio eller hundra gånger så stora befolkningar. Ska vi synas i det sammanhanget måste vi prioritera«

forskning med åtminstone femtio procent, menar Carl Bennet. Vi konkurrerar med länder som har tio eller hundra gånger så stora befolkningar, ska vi synas i de sammanhangen måste vi prioritera. Det är viktigt med extern finansiering men det måste också finnas en grundtrygghet i systemet som staten står för. Och vi måste satsa både på bredd och spets, eftersom det krävs en viss kritisk massa för att spetsforskningen ska kunna växa. Starka forskningsmiljöer får företag att investera och drar till sig ännu fler duktiga forskare och studenter, som får miljön att bli ännu bättre.

Högskolevärlden, där ett kritiskt förhållningssätt och självständigt tänkande uppmuntras, är något som Carl Bennet uppskattar.

– **JAG HAR JU SJÄLV STUDERAT** vid Handelshögskolan vilket var väldigt utvecklande. Att få studera vid ett universitet är något oerhört fint som man kanske inte riktigt uppskattar förrän efteråt.

Det är bland annat därför han kommit med det kontroversiella förslaget att alla, oavsett bakgrund, ska få möjlighet att studera ett år vid högskolan.

– Jag har träffat många människor som skulle ha stor glädje av att få studera och vistas i en akademisk miljö. Eftersom en del utvecklas senare i livet borde man få en chans till. Utbildning kan lyfta människor otroligt.

Universitetet måste vara mer lyhört

hället

för samhällets förändringar, menar Carl Bennet. Bredden är en stor styrka som borde utnyttjas bättre för att skapa förutsättningar för mer tvärvetenskap.

Universitetets tröga och gamla struktur ser han inte som något stort problem utan menar att strukturer finns överallt och att det är ett djupt mänskligt drag att motsätta sig förändringar.

– Men om det är något som inte fungerar måste man kunna förändra det och tänka kritiskt. Dessutom är kunskap en färskvara, därför måste universitetet satsa både på utbildning och vidareutbildning.

Carl Bennet hyser stor respekt för GU men menar att han inte känner till universitetet i detalj. Därför aktar han sig för att peka ut brister och svaga områden.

Men han har personliga erfarenheter av att rekrytera studenter från GU till sina företag.

– **JAG ANSTÄLLER HELLRE** personer med breda kunskaper som har andra perspektiv och nya idéer än snäva specialister. Och jag tycker att fler företag borde inse värdet av att anställa en allmänbildad humanist eller samhällsvetare, eftersom de kan bredda perspektivet. Samtidigt är det också viktigt att humanister och samhällsvetare söker jobb på ett bredare sätt. Man måste våga sig ut på isflaket och pröva nya

vägar. Att skapa kontakter med arbetslivet under utbildningen är oerhört viktigt. Alla borde få tillfälle att praktisera.

Som styrelseordförande i bland annat Getinge och Elanders har förstås Carl Bennet en fullbokad kalender. Ändå anser han sig ha tillräckligt med tid för styrelseuppdraget vid GU.

– Jajamensan, det här kommer jag att prioritera. När det behövs växlar jag upp, jag är van vid hög arbetstakt. Min roll är att vara ett bollplank för rektor och skapa förutsättningar för utveckling.

Du höjs till skyarna av alla som GU Journalen talat med. Upplever du att förväntningarna är för högt ställda?

– Nej, inte alls. Man blir aldrig bättre än sin omgivning, framgångar beror inte bara på en person. Jag är uppvuxen på en gård där jag tidigt fick börja arbeta och lära mig att respektera andra människor. Det viktiga är att inte vara förmer än någon annan, utan att kunna samarbeta.

Carl Bennet slår ut med handen för att understryka sin uppfattning.

– Jag vill sätta GU på kartan, stärka forskningen och vara med och skapa ett gott ledarskap. Vi måste komma betydligt högre upp på internationella rankingslistor och vara världsledande inom ett antal områden. Siktet borde vara att hamna bland de femtio bästa universiteten i världen.

Eva Lundgren & Allan Eriksson

fakta

Carl Bennet

Bennet uttalas med betoning på andra stavelsen. Hans familj kom till Sverige från Skottland för cirka 300 år sedan. Han har vuxit upp som son till en skånsk godsägare och har studerat vid Handelshögskolan i Göteborg. Han är teknologie hedersdoktor vid KTH och har gjort sig känd som en framgångsrik företagsdoktor. Han är styrelseordförande i Getinge och Elanders, bor i Västra Frölunda och är 55 år gammal.

Motton: Man ska göra så gott man kan. Måttlighet är en dygd. Se möjligheter istället för svårigheter. Man ska hjälpa människor att våga.

Fritidsintressen: Familjen, jakt, tennis, titta på fotboll. Han spelar dock inte golf och är skeptisk till singelhandikappare.

Person han respekterar: Nelson Mandela.

Nu införs Bologna – vad innebär det?

Den 1 juli träder en av högskolans genom tiderna största reformer i kraft. GU Journalen har talat med Bolognakoordinator Lars Gunnarsson.

Nivåindelning och examina

Den högre utbildningen delas in i tre nivåer: grundnivå (first cycle), avancerad nivå (second cycle) och forskarnivå (third cycle).

På avancerad nivå införs en ny examen, masterexamen, efter två års studier.

En kandidatexamen motsvarar exakt 180 hp (har man läst fler kurser tas de inte med i examen). En masterexamen motsvarar 120 hp. Magisterexamen på 60 hp finns kvar.

Det blir en tydlig skillnad mellan grundnivå och avancerad nivå. Forskarnivån fortsätter att vara 4 år men eftersom det ofta blir möjligt att tillgodoräkna sig kurser från andra masteråret, blir i praktiken 3 + 2 + 3-modellen vanlig framöver.

Mindre känt är att studenter som påbörjat sina studier enligt det gamla systemet har möjlighet att läsa färdigt enligt detta system ända fram till 2015.

Huvudområde

Inom en kandidatexamen ska det ingå ett huvudområde på 90 hp med progression. När det gäller fristående kurser kan studenten i övrigt ofta välja kurser fritt, men rekommenderade studiegångar kommer att finnas för att garantera att examensmålen uppnås. Inom en utbildning kan det, förutom ämnesspecifika kurser, även ingå kurser med innehåll kopplat till mer generella kunskaper, färdigheter och värderingar, exempelvis informationssökning, mångkulturell kompetens eller konflikthantering.

ECTS-poängskala

European Credit Transfer System har som syfte att göra europeiska högre utbildningar mer jämförbara med varandra. I Sverige har man bestämt att överätta ECTS-poäng med högskolepoäng (hp), där 1,5 högskolepoäng är lika med 1 poäng i det gamla systemet. Det innebär att en termins heltidsstudier är 30 hp.

Betygsskala

Den europeiska ECTS-betygsskalan bygger på ett relativt system med sju grader, där två är underkända betyg. Det är här den stora skillnaden finns jämfört med det svenska systemet med målrelaterade betyg. Varje svenskt lärosäte har dock rätt att besluta om vilken

betygsskala man vill ha. Bland annat Stockholms universitet har valt att tillämpa en sjugradig målrelaterad betygsskala. Enligt Bolognakoordinator Lars Gunnarsson finns det risk att dessa betyg blandas samman med ECTS relativa betygsskala. För att skapa mindre förvirring har Göteborgs universitet valt att tillsvidare behålla det nuvarande betygssystemet. En översättning till ECTS-skalan sker enligt en nyligen fastställd mall och studieintygen kommer att innehålla en text som på engelska och svenska förklarar innebörden i betygsöversättningen.

Förväntade studieresultat

I alla nya kursplaner ska mål och förväntade studieresultat finnas tydligt angivna, det vill säga vad studenten förväntas kunna efter genomgången kurs. Kopplingen till arbetslivet ska bli tydligare och begreppet ”anställningsbarhet” används allt oftare i Bologna-diskussionerna.

Tanken är att alla kursplaner i Europa ska bli jämförbara.

Studenternas arbetsinsatser (student workload) ska också mätas mycket mer noggrant, så att en veckas arbete verkligen motsvarar 40 timmars studier, såväl i Parma och Berlin som i Göteborg.

Kurser på engelska

För att locka hit fler utländska studenter måste antalet kurser på engelska öka. GU erbjuder idag närmare 200 kurser på engelska.

Terminsstart

För att öka den europeiska studentrörligheten kommer ökade krav att ställas på att kurser startar och slutar samtidigt så att studenterna ska kunna kombinera olika kurser och studieperioder på ett bra sätt. Det är troligt att Sverige inom en snar framtid tvingas förändra terminssystemet så att det harmonierar bättre med systemen i övriga Europa.

Forskarutbildningen

Nästa stora steg är det som kallas ”third cycle”, ökad samordning av forskarutbildningarna. Hittills har inte mycket hänt men efter det nys avslutade ministermötet i London finns denna samordning högt upp på dagordningen. Aktuella frågor rör exempelvis handledarens roll och olika examinationsformer.

Eva Lundgren & Allan Eriksson

Läs mer på: <http://www.bologna.org.gu.se/>

RES GÄRNA – MEN INTE I ONÖDAN

TEXT Allan Eriksson | ILLUSTRATION Anders Eurén

Göteborgs universitet släpper årligen ut närmare tre miljoner kilo koldioxid i atmosfären, visar ny resestatistik från Miljöenheten. Ett rimligt mål borde vara att minska utsläppen med 25 procent till 2012, menar miljöchef Eddi Omrcen. Ett första steg kan vara att sätta stopp för inrikesflyg mellan Göteborg och Stockholm.

SVERIGE HAR GENOM Kyotoprotokollet åtagit sig att på kort tid minska koldioxidutsläppen med 4 procent. På lång sikt, till 2050, ska utsläppen halveras. GU:s mål är att minska miljöpåverkan vid tjänsteresor och att minska klimatpåverkan med 4 procent. Men det finns ingen tillförlitlig statistik som visar att universitetet klarar målet.

– Det är känsligt att tala om resor. Vi ska vara ett internationellt universitet, där det är viktigt med kontakter med utländska forskare, men samtidigt innebär alla flygresor en stor påverkan på miljön, säger Eddi Omrcen.

Utsläppen från flyget utgör ett allt större hot mot miljön. Det står idag för en fjärdedel av transportsektorns koldioxidutsläpp. Av alla resformer är det flyget som ökar snabbast.

Vid GU har inrikesflyget ökat med nästan 14 procent sedan 2002, men förra året bröts trenden och allt fler tar numera tåget. Sammantaget under 2006 släppte GU ut 2,9 miljoner kilo koldioxid vid tjänsteresor, enligt senaste miljöredovisningen. Det motsvarar 577 kilo per anställd.

– Det är dags att vi tar flygets miljöproblem på allvar. Idag är flyget det enda transportmedel som inte betalar någon nämnvärd kostnad för sin klimatpåverkan. En hög internationell miljöavgift på flygresor skulle vara ett sätt att göra något.

Miljöavgifter är ett kostnadseffektivt styrmedel för att reparera den skada som utsläppen orsakar, menar professor Olof Stenman Johansson på nationalekonomiska institutionen. Men han tror inte att det skulle få forskare att resa mindre.

– Det talas mycket om att vi ska vara ett internationellt universitet och då är det oerhört viktigt att kunna mötas. Det är oundvikligt och motiverat att vi samarbetar med länder i tredje världen. Men vi behöver kanske inte göra alla långresor. Jag tror dock inte på idén att GU skulle nå utsläppsmålen genom att centralt infö-

ra sanktioner mot institutioner som reser mycket.

I GU:s resepolicy står det att man i möjligaste mån ska välja tåg för resor inom landet, om det inte finns starka skäl för att flyga. Men Eddi Omrcen tycker att formuleringen kunde skärpas så att det inte blir tillåtet att flyga inom landet, om det inte gäller längre resor, till exempel till Östersund eller Umeå.

– Tiden är en knapp resurs för alla av oss. Men den tidsvinst man gör på flyget blir allt mindre och man måste också fråga sig om vi måste resa så mycket som vi gör idag. Kanske reser vi för slentrianmässigt. Och måste vi vara med på alla möten och konferenser? Kan videokonferenser ersätta en del av resorna? Det finns väldigt bra mobila videoutrustningar och det positiva är att vid GU har nätkonferenserna ökat med 20 procent på ett år.

Eddi Omrcen tycker att Göteborgs universitet borde sikta högre och arbeta för att minska koldioxidutsläppen med minst 25 procent, både vad gäller energi och resor.

– Vi måste dra vårt strå till stacken för att vända utvecklingen. Med ett mer miljöanpassat resande och energieffektiviseringar tror jag att vi kan nå målet. Vi planerar bland annat att ha en bilpool vid gemensamma förvaltningen för att se om det kan minska användningen av egen bil i tjänsten. Om vi kan minska på en del av vårt resande skulle vi dessutom få pengar över till forskning och utbildning, framhåller Eddi Omrcen.

Vilka institutioner reser mest?

GU Journalen har listan.

I topp ligger institutionen för nationalekonomi med statistik, där personalen flyger mest av alla och därmed bidrar till högst utsläpp av koldioxid, 2 333 kilo per anställd.

Det är inte helt överraskande institutioner med mycket forskningssamarbete med USA, Afrika och Asien som toppar universitetets reselista. På andra plats hamnar institutionen för globala studier och på tredje plats zoologiska institutionen.

Det visar ny statistik från GU:s miljöenhet, som för första gången redovisar koldioxidutsläpp för varje institution. Flyget orsakar mycket mer utsläpp än andra färdmedel. Av ett genomsnitt på närmare 600 kilo koldioxid per anställd står flyget för 551 kilo.

Allra mest flyger lärare och forskare vid institutionen för nationalekonomi med statistik. Det förväntar inte alla miljöekonomerna Thomas Sterner, som tar miljökonsekvenserna på allvar.

– Det är klart att koldioxidutsläpp är ett problem och vi försöker använda telefon och videokonferens när det är möjligt. De flesta av oss har redan rest så pass mycket att vi gör allt vad vi kan för att minska resandet – det är inte bara koldioxid utan även stress och onda ryggar.

Tioitopplistan över institutionernas resor

1. Institutionen för nationalekonomi med statistik
2. School of Global Studies
3. Zoologiska institutionen
4. Institutionen för orientaliska och afrikanska språk
5. Institutionen för konst- och bildvetenskap
6. Institutionen för neurovetenskap och fysiologi
7. Institutionen för fysik
8. Institutionen för medicin
9. Institutionen för geovetenskaper
10. Institutionen för arkeologi och antikens kultur

Bli en miljövänligare resenär!

- Undvik att ta flyget. Flyg bara när du verkligen behöver och undvik speciellt korta flygresor.
- Välj tåg framför flyg vid inrikesresor. När du ska åka taxi, fråga efter en miljötaxi. Använd kollektivtrafiken i Göteborg istället för att ta bilen.
- "Förebyggen en resa" genom att konferera med telefon, dator eller videoutrustning.
- Fundera på hur och vart du reser på din fritid. Idag svarar nöjesresor för 60 procent av flygtrafiken.
- Köp utsläppsrätter!
- Om du måste flyga: Begär att få se flygbolagens miljöredovisning innan du väljer flygbolag. Använd gärna internet. Ju fler som kräver detta, desto snabbare kommer flygbolagen att tillhandahålla jämförbara fakta för sina resenärer.

Hållbar energi

Även energianvändningen orsakar miljöproblem. GU har lyckats minska elförbrukningen med 5 procent på ett år. Men det går att göra mycket mer.

VID GU ÄR DET FRAMFÖR ALLT ELFÖRBRUKNINGEN som minskat, hela 14 procent sedan 2002. Däremot har värmekostnaderna, som ofta är inbakade i hyran, ökat. Målet med att minska elförbrukningen i universitetets lokaler med 5 procent under 2006 har uppnåtts, mycket tack vare olika typer av insatser. En förändring på hela GU är att gamla datorskärmar byts ut mot energisnålare platta skärmar, även tunna klienter ersätter i allt större utsträckning vanliga datorer.

Ett stort steg togs förra året då GU upphandlade Bra Miljöval-el till alla fastigheter som inte ägs av Akademiska Hus. Det kostar lite mer än vanlig el, men fördelen är att den kommer från förnyelsebara energikällor som har en mindre miljöpåverkan.

Vid GU är det särskilt en enhet som slukar mycket energi, Laboratoriet för experimentell biomedicin (EBM). Den bidrar därmed till högst utsläpp av koldioxid, 18,8 kilo i värme och 51 kilo i el per kvadratmeter. Orsaken är, enligt administrativa chefen Morgan Lidén, den energikrävande och särskilda verksamhet som bedrivs där, med drift av ventilation, kylanläggningar, teknisk utrustning och stora ångpannor.

– Tillsammans med fastighetsägaren Akademiska Hus har vi minskat värme- och gasförbrukningen med 30 procent på några år. Elförbrukningen ligger dock kvar på samma nivå. Vi gör redan idag en hel del, men omfattande besparingar kan bara göras genom nyinvesteringar, ombyggnader och ny teknik, vilket i sin tur kostar mycket pengar.

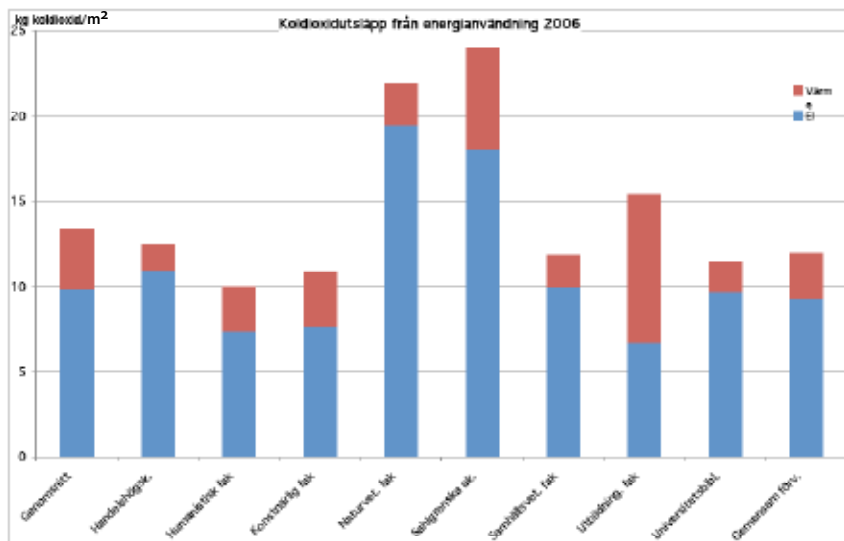
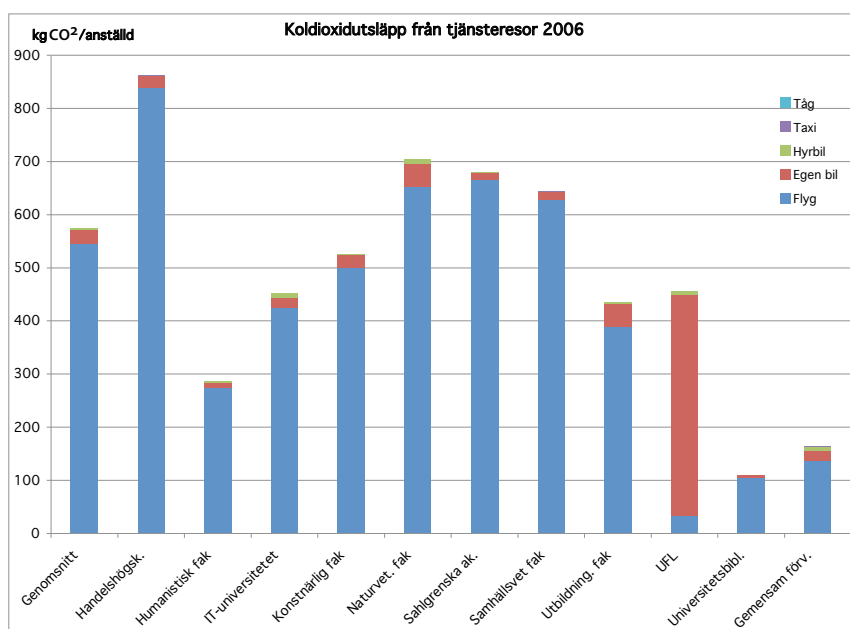
Emma Persson visar i sitt examensarbete att det går att göra stora energibesparingar på zoologiska institutionen med enkla och billiga åtgärder. Här är några av förslagen: installera rörelsedetektorer för belysning i laboratorier och rum som inte används särskilt ofta, låt inte dragskåpen stå öppna i onödan och stäng av alla datorer under natten.

Totalt sett kan GU göra mycket mer, menar Eddi Omrcen, som lyfter fram flera amerikanska universitet som förebilder. Vid bland annat Harvard University och Stanford University arbetar man aktivt för att minska koldioxidutsläppen genom att minska på energianvändningen och samtidigt spara pengar.

– Ett exempel är Stanfords miljöinitiativ *Cash for kilowatt hours* som går ut på att varje avdelning och institution har en egen energibudget per år. Om budgeten överskrids får institutionen betala själv, men den som lyckas minska energianvändningen får behålla överskottet. Detta har resulterat i att universiteten minskat den totala elanvändningen med 3 procent varje år. Detta kan vara en modell för oss att ta efter.

Dessa tre institutioner har högst energiförbrukning

1. Laboratoriet för experimentell biomedicin (EBM)
2. Svenskt NMR-centrum
3. Institutionen för kemi

Karen Söderberg ny JMG-professor

◆ **Ny innehavare** av familjen Hjørnes gästprofessur i praktisk journalistik blir Karen Söderberg, Sydsvenska Dagbladets korrespondent i Köpenhamn. Tidigare har hon bland annat varit redaktionschef och chef-redaktör på Femina, nyhetschef på Aktuellt, redaktionschef på Sydsvenska Dagbladet samt haft olika uppdrag på DN.

Karen Söderberg hoppas bland annat att under sitt år vid GU kunna bjuda in andra journalister för att diskutera med studenterna.

Ulf af Trolle hedrad med skulptur

◆ **Vid en ceremoni** på Handelshögskolan den 10 maj hedrades minnet av professor Ulf af Trolle (1919–1997) genom avtäckning av en byst. Samtidigt invigdes Ulf af Trolles rum, ett nytt konferensrum på skolans representationsvåning.

Ulf af Trolle var professor i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Göteborg 1951–1967 och skolans rektor 1959–1962. För allmänheten blev han främst känd som "företagsdoktorn". Bysten är donerad av ekonomie licentiat Georg Nyström, som var elev och amanuens till af Trolle 1952–1956. Skulpturen är skapad av konstnären Peter Linde.

Oljemålning efterlyses

◆ **Vem har sett tavlan** *Gudinnan Ada* med en Göteborgsbyråkrat i famnen av konstnären Mona Hellsing Troili. Oljemålningen, som är 2 meter hög och 1,2 meter bred, försvann när institutionen för vetenskapsteori flyttade från Humanisten till Dicksonsgatan 12 på 1990-talet. Den har ännu inte hittats. Även två mindre tavlor (50 x 80 cm) med liknande motiv saknas.

Konstnären, som lånade ut tavlan till institutionen för vetenskapsteori, undrar hur en så stor tavla kan försvinna så lättvindigt. Kanske någon av GU Journalens läsare har sett den i ett förråd eller källarutrymme på Humanisten eller någon annanstans. Hör i så fall av dig till Daniel Ruhe på filosofiska institutionen, e-post: assets@filosofi.gu.se
Så här ser tavlan ut:

Motsägelsefull liberal vision av frihet

Har den socialdemokratiska visionen om det goda livet sparat ur? Förre stafettskribenten Birger Simonsson lämnade över stafetten till mig med denna fråga. Mitt svar är att vi glider allt längre bort från att uppnå idén om det goda livet. Trots att vi har mer fritid och pengar utsätts vi idag för alltmer tvång, kanske utan att vi själva inser det.

Stafettpippen INTERNATIONELLA STUDIER visar att det som stressar arbetstagare mest är kombinationen av lång arbetstid och brist på förutsägbarhet i arbetstidens förläggning. När arbetsscheman i ökad utsträckning läggs över helger och på obekväma tider och krav på övertid, ofta utan kompensations, fräntas individen kontroll över sin tid. Studierna visar att många inte vågar stå emot arbetsgivarnas förväntningar om övertid eller obekväma arbetstidsuttag, av rädsla för att framstå som illojala. Vidare har arbetslivet under de senaste decennierna präglats av ökad flexibilisering och avregleringar vad gäller arbetstider, arbetsvillkor – till exempel tidsbestämda arbetskontrakt – och uppsägningar. Sådant som också har varit en del av människors trygghet. Vi vet att många blir mer stressade på grund av ökad otrygghet, oro för uppsägningar och uteblivna möjligheter till karriär. En ökad otrygghet, ihop med oförmåga att kunna dra upp tydliga gränser för arbetet, minskar människans frihet och ökar stressen.

MEN DET ÄR INTE bara arbetet som har förändrats. Fritiden har utvecklats till en expanderande del av den växande ekonomin, med ett ökande konsumtionsarbete för individen som konsekvens. Människor förväntas bygga konsumtionsbaserade livsstilar för att skapa omsättning i ekonomin. Det är fitness, resande, planering av hushållets konsumtion av el, pensionssparande, musik, dataspel etcetera. Mycket av konsumtionen binds upp av långa lån eller avbetalningar. På detta sätt blir stora delar av fritiden tvångsmässig trots att den är fritt vald. Arbetet måste ju göras, precis som omsorgsarbetet av barn och av andra anhöriga.

Den politiska visionen om fritiden, som fördes fram av bland andra Alva Myrdal, var att alla människor skulle kunna dela sin tid mellan arbete, politiskt-samhälleligt engagemang och familj. Den fria tiden och dess villkor ter sig dock fortfarande olika för kvinnor och män. För män associeras fritiden ofta med tid att disponera för intressen, såsom politik och engagemang i fritidsaktiviteter, men framför allt rätten att

själv bestämma över hur tiden utanför arbetet ska disponeras. Möjligen kan man betrakta tid för familjen som fritid, men för de flesta kvinnor innebär tid för familjen att alltid finnas till hands för anhöriga. Fritiden blir då i mindre utsträckning "fri tid" för kvinnor, som den uppfattas ur ett manligt perspektiv. I framtiden ökar förväntningarna på att anhöriga ska ta hand om sina äldre föräldrar – något som idag främst uppfattas som ett ansvar för kvinnor. Fritiden kan därför i detta perspektiv förväntas bli mer arbete och mindre fri tid.

DEN SOCIALDEMOKRATISKA visionen om välfärd och det goda livet var rättvis fördelning av resurser samt ekonomisk och social trygghet, särskilt i samband med ekonomisk omställning och sviktande arbetsförmåga. För att förverkliga innehållet i denna vision krävdes att alla deltog i ekonomin, det vill säga arbetslivet.

Människans frihet och valmöjlighet är fokus i liberala visioner om det goda livet, till exempel i alliansens retorik. Detta framhålls både som ett demokratiskt ideal och som en livsstil i den moderna globala ekonomin. Också i denna vision är individernas arbete och ekonomi det centrala medlet för visionens förverkligande. Men för att för-

verkliga friheten föreslås tvångsmässiga inslag och kontroller av människor. Fokus läggs på människans plikter och mindre på hennes rättigheter. En arbetsökande måste ta erbjudanden om arbete vare sig det stämmer med utbildning och karriärplaner eller ej, måste flytta, måste sitta sex timmar om dagen vid en dator på arbetsförmedlingen. Inom ramen för talet om plikter har retoriken fått ett ökat inslag av misstankar om missbruk av rättigheter. Ökade kontroller, ökad bevisbörda för att visa att människor fullgör sina skyldigheter mot samhället för de rättigheter som man åtnjuter. Den sjuktes restarbetsförmåga kartläggs och läggs ut på marknaden. Arbetslinjen har blivit en fråga om arbetstvång med kontroll som drivkraft. Här framstår den liberala visionen om frihet som motsägelsefull. Tvång och otrygghet används som drivkrafter för förändring.

Frihet och rättvisa är honnörsord i visioner om det goda samhället både i liberala och i socialdemokratiska visioner.

Ulla Björnberg

PROFESSOR VID SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN

Stafettpippen avslutas härmed och ersätts i höst med ett mer debattinriktat forum.

Why not in English?

Nästan all information är på svenska

Hur är det egentligen att vara gästforskare vid GU?

Ja, inte är det så lätt, åtminstone inte för den som inte kan svenska.

Det menar ett fyrtiotal forskare vid Sahlgrenska akademien som nu gått samman i ett uppdrag för att förbättra informationen på engelska.

DU SOM KAN LÄSA DEN HÄR TEXTEN hör till de privilegierade vid GU – de som kan svenska. Kan man inte det får man lita till vänliga kollegor som förklarar vad som är på gång. För trots allt vackert tal om att GU ska vara ett internationellt universitet saknas fortfarande väldigt mycket information på engelska, vare sig det gäller forskningsanslag, möten eller enkla mejl. Kan man inte svenska kan man heller inte vara med och fatta beslut eller delta i seminarieverksamhet.

– GU är kanske bra på att locka till sig utländska gästforskare. Men frågan är vad man gör för att behålla dem, säger Suzanne Dickson, professor vid Sahlgrenska akademien, med ursprung i Storbritannien. Tillsammans med ett fyrtiotal kollegor, både svenska och utländska, har hon författat ett brev till Sahlgrenska akademins ledning för att få fakulteten att uppmärksamma frågan.

– Det är inte så att jag inte förstår problemet. Det är klart att det kostar en hel del att översätta alla dokument och andra texter, särskilt om man vill att översättningarna ska vara bra. Och man kan inte begära att våra administratörer alltid ska veta vilka mejl eller annan information som kan vara av intresse för gästforskarna och därför borde översättas. Men menar GU allvar med att vara ett internationellt universitet måste språkfrågan diskuteras. För vad man än tycker, det internationella forsknings-språket är engelska.

PÅ SEKTIONEN för fysiologi, där Suzanne Dickson arbetar, har man infört ett system där utländska forskare kan skicka sina mejl eller andra dokument till ett antal frivilliga översättare. Det fungerar någotsånär men bygger på att kollegor har tid att hjälpa till.

– Även om målet måste vara att all relevant forskningsinformation finns på engelska skulle man kunna börja med ganska små insatser, menar Suzanne Dickson. Viktiga mejl, exempelvis de som rör finansiering, borde åtminstone ha en sammanfattning på engelska. Seminarier borde i normalfallet hållas på engelska även om det naturligtvis måste gå att göra undantag. Och webben borde på sikt bli tvåspråkig.

Ett annat sätt att hjälpa de utländska forskarna vore att ordna kurser i svenska. Men det görs inte heller, menar Suzanne Dickson.

– För utländska studenter finns kurser i svenska men något liknande finns inte för gästforskarna. Att ge åtminstone en introduktion i svenska språket hade annars varit ett sätt att välkomna utländska forskare som jag tror att många hade uppskattat.

TOMMY NILSSON, professor vid biomedicinska institutionen, har arbetat utomlands i arton år, bland annat i Heidelberg. Han kom tillbaka till GU för tre år sedan och menar att skillnaden är stor.

– Tyska är ett stort internationellt språk men i Heidelberg var det ändå självklart att det var engelska som gällde. Att även vi borde gå över till engelska i forskningssammanhang handlar inte bara om omtanke om våra utländska gäster. Ännu viktigare är att skola in våra egna unga forskare och doktorander i ett internationellt sätt att uttrycka sig. Om de inte vet hur de ska diskutera eller ställa frågor på engelska kommer de helt enkelt att vara handikappade i den internationella forskarvärlden.

Det finns sammanhang då valet mellan engelska och svenska kan vara svårt.

»GU är kanske bra på att locka hit utländska gästforskare. Men frågan är vad man gör för att behålla dem.«

Ett exempel är när Tommy Nilssons institution hade en informationsdag för alla anställda som bland annat gick ut på att forskarna skulle berätta vad de håller på med.

– **DEN DAGEN GENOMFÖRDES** på svenska eftersom tanken var att all personal, också städpersonal och vaktmästare, skulle få så bra information som möjligt. Men de utländska forskarna gick förstas miste om informationen. Så visst finns tillfällen då olika gruppers behov står emot varandra. Men i de flesta fall borde valet vara enkelt: handlar det om forskning ska språket vara engelska.

Eftersom svenskar i allmänhet är ganska bra på engelska tror Tommy Nilsson inte att problemet är någon sorts ovilja mot engelska språket.

– Men vi har varit provinsiala ganska länge och har ännu inte blivit riktigt medvetna om att vi ingår i ett internatio-

nell sammanhang. Det gäller inte bara GU utan liknande problem finns nog vid de flesta svenska lärosäten.

Förra året antog GU som första lärosäte i landet en språkpolicy. Enligt den ska både svenska och engelska stärkas. Av centrala medel satsar rektor nu 2 miljoner kronor för i första hand webb-information på engelska. Vid informationsenheten har också en person anställts för att göra ett urval av vilken information som i ett första skede är viktigast att ha på engelska. Utländska forskare kommer också att intervjuas om vilken information de saknar.

– **EN HANDLINGSPLAN** för hur språkpolicy ska förverkligas kommer att vara klar under hösten, förklarar Anna Nordling, utbildningsledare på Humanistiska fakulteten. Vi ska ge bättre information på både engelska och svenska, såväl internt som externt. Alla viktiga dokument ska så småningom finnas på båda språken. Men när det gäller seminarier och information från institutionen måste varje fakultet själv bestämma hur man vill ha det.

För Suzanne Dickson är det viktiga att synliggöra problemet.

– Självklart vill jag inte förbjuda användningen av svenska, särskilt inte bland studenter som kanske kan ha svårt nog ändå att sätta sig in i ett nytt ämne. Men i forskningssammanhang måste GU satsa på engelska någon gång, så varför inte göra det redan nu?

Eva Lundgren

Suzanne Dickson, som kommer från Skottland, undrar hur GU ska leva upp till målet att vara ett internationellt universitet när så lite information är på engelska.

Rederibranschen satsar stort

♦ **Handelshögskolan** får i höst två nya professorer i sjöfartsekonomi. Satsningen genomförs med ett bidrag i flermiljonersklassen från Svenska Redareföreningen.

Utöver tjänsterna blir det en forskarskola för utbildning av doktorer i sjöfartsrelaterade ämnen. Satsningen kommer också att vara knuten till en ny centrumbildning: Centrum för sjöfartsekonomi och juridik.

Pengarna kommer från rederier via Svenska Redareföreningen, som satsar 100 miljoner kronor under tio år. En tredjedel hamnar på Handels och resten på Chalmers.

Professurerna är dels en ny hel tjänst inom sjöfartens logistik och transportekonomi, dels en halv finansiering av ny sjöfartsforskning i två existerande professorer i ekonomisk geografi och redovisning.

Den här typen av forskning inom sjöfartssämnet finns inte i någon liknande organiserad form i Sverige.

– De sökande ska ha drivit egna forskningsprojekt, ha vana vid undervisning och handledning av doktorander inom ämnesområdet, säger Arne Jensen, professor i logistik och transportekonomi vid Handelshögskolan.

Ansökningstiden har gått ut och om allt går bra räknar Handelshögskolan med att tjänsterna tillsätts under hösten.

Vid forskarskolan ska man utbilda doktorer inom sjöfartsforskning i vid mening; logistik, transportgeografi, miljöfrågor, juridik med mera. Den kommer att ligga under Handels och Chalmers kommer att inrätta något liknande.

– **En hel del av kurserna** kommer att bli gemensamma och kommer att bli branschanknutna med tillämpad praktik på rederiföretag, säger Arne Jensen.

Enligt honom finns ett stort behov av kompetensutveckling hos rederierna.

– Man satsar mycket på detta och har även behov av mer opartisk universitetsbaserad forskning.

Han har hittills aldrig upplevt några problem att behålla integriteten hos näringslivsfinansierad forskning.

– Forskningsområden väljer vi alltid själva. Däremot har vi en dialog om behovet av forskning och plockar ut de behovsområden där vi anser att vi kan göra en insats och där vi har kompetens och de rätta förutsättningarna.

Lars Soold, frilansjournalist

Workshop: Looking Skin Deep

♦ **Ny mötesplats för forskare** från olika discipliner. Workshopen i september är den första som arrangeras av Göteborg Science Centre for Molecular Skin Research, ett nybildat tvärvetenskapligt forskningscenter vid GU. Forskningen går ut på att analysera och förstå de molekylära processer som utlöses när huden exponeras för läkemedel, kemikalier och strålning. Målet är bland annat att finna nya sätt att förbättra prevention, diagnostik och behandling av hudcancer.

Datum: 6–7 september. Plats: Wallenberg. Mer information om konferensen om hur man anmäler sig finns på www.skin.org.gu.se

Jakten på en blommas ursprung

Botanist är ett yrke med ny aktualitet. Botanistens kunskaper behövs när mångfalden ska bevaras. Tack vare gentekniken är det möjligt att bedriva detektivarbete bland växter. Bente Eriksen har rest till Arktis och andra avlägsna platser i jakten på en gul blomma.

TEXT Kajsas Asklöf | FOTO Hillevi Nagel

UNDER JORDENS UTVECKLING sker ibland saker av extra stor betydelse. För en miljard år sedan gick två prokaryota organismer ihop och blev något nytt – en eukaryot cell. Den är ursprunget till hela systemet av svampar och djur (inklusive människor), växter och alger.

– Vi vet att vi alla härstammar från den händelsen. Det DNA vi har i våra celler är detsamma som i växter fast det har blivit mutationer på vägen, säger Bente Eriksen Molau, botaniker och taxonom vid institutet för växt- och miljövetenskap.

ATCG är nukleinsyror, som allt DNA består av, roten till liv. Både människors och växters kromosomer består av långa kedjor av de fyra syrorna som kodar för olika gener. I DNA sker mutationer och det är det som gör att vi skiljer oss åt.

– Mellan generna finns bitar av DNA som inte kodar för någonting och det är ofta dem vi undersöker, för där hittar vi störst variationer mellan arter.

Den som vill göra en släktskapsanalys kan fördjupa sig i ett evolutionärt träd som visar arternas utvecklingshistoria. När Bente studerar släkttträdet för alla varelser och växter på jorden kan hon se vilka som är närmast släkt med varandra.

En sak som Bente Eriksen har uppmärksammat är exempelvis att norsk fingerört inte alls är norsk utan troligtvis en korsning mellan två arter med födelseplats i Klippiga bergen. Att det nu är möjligt att bedriva detektivarbete i växternas värld kan få stor betydelse.

– När man tittar på vad som händer idag med klimatet förstår man att världen har väldigt lite tid på sig. En snabb väg till artbildning är just när två arter korsas och bildar nya varianter. Vi försöker förstå om dessa processer är mer aktiva i perioder av klimatisk störning, till exempel under istider.

»Jag skulle vilja ge växterna mer plats i tidningar och i andra medier och lära ut mer om dem till barn, som så ofta saknar förståelse för den gröna delen av livet.«

GENOM ATT ANVÄNDA fossil kan man kalibrera släktskapsträden och datera revolutionära händelser, berättar Bente. Om trädet visar att nya grupper och arter uppkommer under en kort tidsperiod kan man få veta om det kan vara klimatförändringar som legat bakom utvecklingen. Kunskapen kan användas för att få en indikation om hur framtiden kan tänkas bli.

– Vi försöker att göra släkttträdet och se när olika artbildningar har gått som snabbast och om det finns någon speciell anledning till att det händer något just då. Vi vet hur jordens klimat har varit och kan få en idé om vad det är som styr artbildningen. Det är viktigt att veta om vi nu håller på att förändra vårt klimat.

Systematik (läran om hur arter är släkt med varandra) och taxonomi (läran om arter och deras namn-

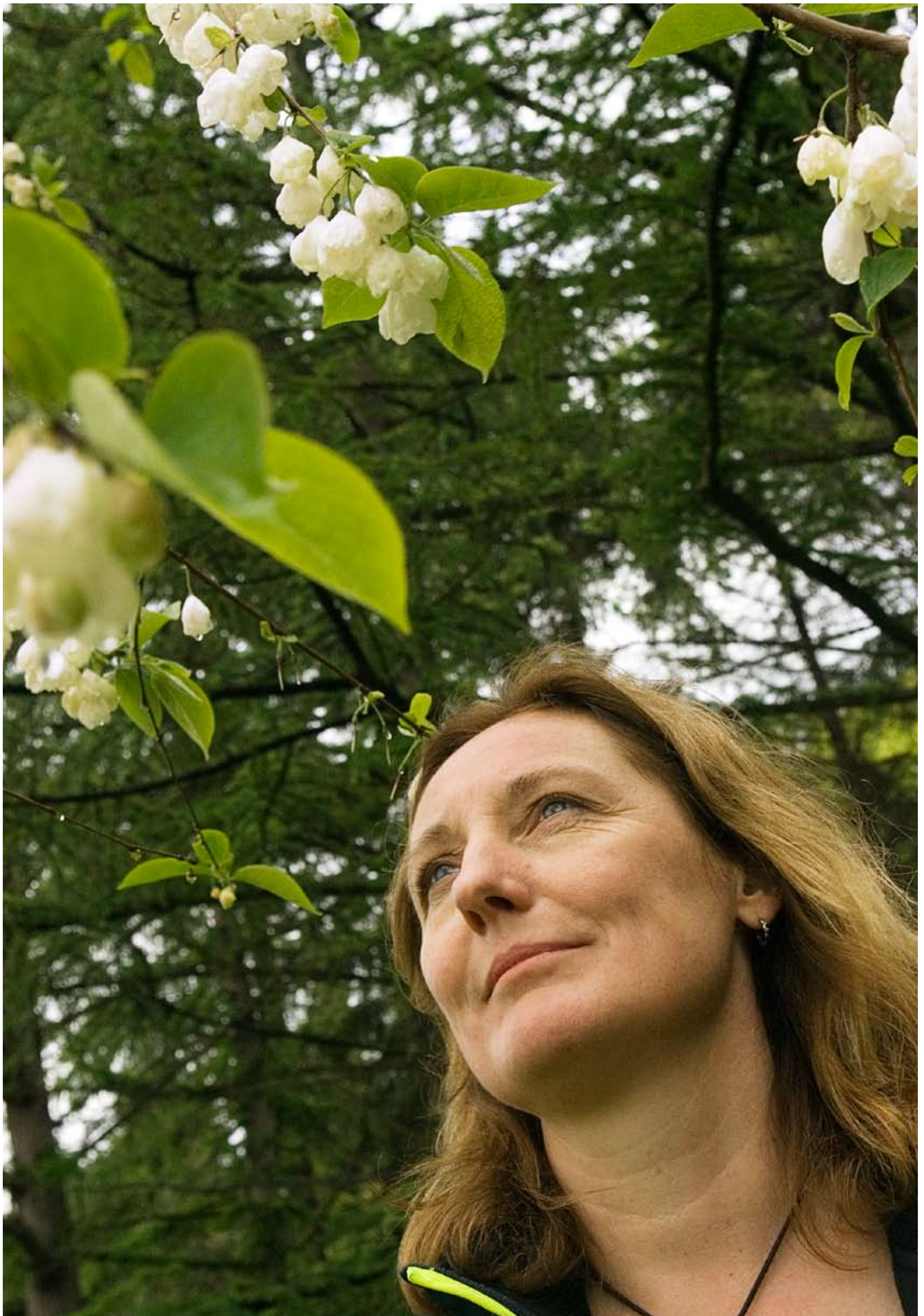
givning) är områden som under vissa tider inte ansetts vara direkt het forskning, men som nu kan bli det igen.

– Man pratar om att bevara biologisk mångfald överallt men enligt den senaste rapporten som ägnar sig åt växtvärldens mångfald och hållbar utveckling kan ingen säga vad det innebär, för man vet mycket lite om vilka organismer som finns. Det beror på att det inte har varit så fint att vara taxonom, och därför har för få utbildats. Men Artprojektet i Sverige har faktiskt satsat pengar på att utbilda nya taxonomer och det gör Sverige relativt unikt.

NYA MOLEKYLÄRA TEKNIKER och snabba datorer gör det möjligt att nå en ny nivå med enormt mycket information, berättar Bente, och detta har förändrat attityden till botaniken. Linné hade nog blivit förvånad över de botanister som idag krossar växter för att avläsa sekvenser av genbaser, men dagens botanist tillbringar en hel del tid i laboratoriet för att studera växtevolution och släktskap mellan växter. Laboratorieanalyserna har också fjärmat taxonomen från naturen vilket gör att man kan missa viktiga slutsatser av att se växten i dess rätta element. När insamlade data ska tolkas, räcker det inte med labbanalyser, det behövs även taxonomer som är experter på olika grupper av växter, för att rätt förstå vad det är man har framför sig.

– Molekylär teori och analys är det som anses vara forskningsfronten och det som ger forskningspengar, men finansierarna har inte riktigt förstått skillnaden mellan det och taxonomi, och att vi faktiskt behöver både och. Hoppas att de inser hur värdefull taxonomikunskapen är innan jag blir pensionär, säger Bente Eriksen.

Taxonomer är de som gör floror. När Bente var doktorand reste hon, likt en av Linnés lärjungar, till

Norsk fingerört, *Potentilla Norvegica* L, som egentligen inte är från Norge.

Sydamerika. Hennes uppgift var att göra floror över en grupp växter i Anderna i Ecuador. Där finns ett fyrtiotal arter inom släktet Monnina i jungfrulinfamiljen och det krävdes tre års studier och många månader av resande och samlande för att fånga iakttagelserna i en flora.

ATT GÖRA FLOROR är ett grannliga arbete, men de som gör det äras sällan för sina insatser ens i den akademiska världen, där det annars är viktigt att citera varandra och ange källan.

– Det finns ingen som citerar en flora, och det skulle jag gärna vilja ändra på. Om folk citerade floror skulle vi citeras jämt. Ingen människa vill jobba med detta om det inte hjälper en att komma vidare i karriären.

Under studenttiden i Sydamerika njöt Bente av att på några timmar kunna förflytta sig från palmerna vid havet genom dimman till de vulkaniska bergens toppar med köldöken, kuddväxter och evig snö, och fortsätta ner på andra sidan där den mystiska regnskogen ligger med sina många djur och exotiska ljud. När Bente hade doktorerat 1993 åkte hon till Alaska för att arbeta med potentillor.

Jakten på gåtan om den gula blommans härkomst har också gått till Arktis med omgivningar. På Kamtjatka, en halvö på Sibiriens Stillahavskust, har hon studerat hur det syns i växtligheten att den amerikanska och asiatiska kontinenten en gång hängde ihop med en landbrygga.

– Jag har tittat på al, ett träd som idag finns på ömse sidor om Berings sund. Genom att se på molekylära mönster kan man utläsa att ett träd som al, trots ett tuffare klimat, fanns kvar i Arktis även under nedisningen. Den student som analyserade de insamlade proverna har just mottagit Naturhistoriska museets pris för bästa examensarbete 2006, och det känns jätteroligt, säger Bente.

Resa är något hon fortsätter att göra. I sommar ska det bli en resa till Kalifornien för att titta närmare på den norska fingerörtens släktingar. Hon kommer att vandra runt i bergen och samla örten i plastpåsar med kiselgel för att de ska bevara sitt DNA så bra som möjligt. Ända sedan Linnés tid har man torkat och pressat växterna i papper innan de har monterats på herbariepapper.

– SÅ GÖR VI FORTFARANDE för att ha belägg för de sekvenser som kommer fram ur de molekylära analyserna.

Linnés egna ark ligger i ett kassavalv vid Piccadilly Circus i London, eftersom Linnés släktingar en gång sålde dem till en engelsk samlare. Numera är det Linnean Society som förfogar över samlingen, som även innefattar hans torkade fiskar.

– Linné kom ju på en idé som ingen annan hade

»Genom att utgå ifrån något som människor känner till, mat, vill jag berätta att växter också har ett spännande liv.«

kommit på, att titta på blommornas ståndare och pistiller. Eftersom de är viktiga för växternas reproduktion är de något av det mest stabila hos växterna. Det visste ju inte Linné, men han prickade helt rätt när han valde just det för att bygga sitt klassifikationssystem.

Hur många ståndare en växt har och hur de är ordnade, bestämmer vilken klass de tillhör. Antalet pistiller avgör ordningen inom varje klass. Linnés andra idé var systematiken i namngivningen. Den första delen av växtens latinska namn avslöjar vilket släkte den tillhör och andra delen, epitetet, anger en egenskap som är specifik för just den växten. Exempelvis berättar namnet *Potentilla argentea* att det är en potentilla som är silverhårig under bladen.

Att Bente blev botanist tror hon beror på bra lärare i skolan och viljan att samla och systematisera. Dessutom har hon alltid tyckt om att vara i skogen. Inte långt från huset där hon växte upp i Grenå i Danmark växte en stor tall, *Pinus nigra*. Den gick hon ofta till som barn.

– Trädet hade en vacker form. Det var mystiskt, ett trollträd, och har en speciell plats i mitt hjärta.

Trädgårdsprogram på tv gör henne upprörd eftersom de mest handlar om växters skönhet och inte alls om deras inre liv och spännande utveckling.

– Det finns mycket häftigare saker att veta om växter. Ju mer man vet om dem, desto mer spännande blir det. Jag skulle vilja ge växterna mer plats i tidningar och i andra medier och lära ut mer om dem till barn, som så ofta saknar förståelse för den gröna delen av livet, säger Bente.

SEDAN FEM ÅR TILLBAKA håller hon och några andra på att färdigställa ett stort verk om 400 nyttoväxter från hela världen. I beskrivningen av växterna finns deras kulturhistoria med, liksom deras biologiska och kemiska egenskaper. Det är hennes sätt att försöka väcka allmänhetens intresse för botanik.

– Genom att utgå från något som människor känner till, mat, vill jag berätta att växter också har ett spännande liv.

Bente Eriksen använder hälften av sin tid på institutionen åt att vara studierektor.

– Tidskrävande förändringsarbete ska genomföras på tid som egentligen inte finns.

Helst skulle hon vilja forska mer än de 15 procent av sin tid som hon ägnar nu.

– Det är svårt att ställa om till forskningsfrågor för mindre än en dag i veckan.

Trots att hon gillar att forska är forskningsvärlden för ambitiös för att Bente riktigt ska trivas i den. Hon

tycker att det råder en spetsforskningshets som innebär att människor blir trampade på. Universitetet ser hon som ett lagarbete där den som undervisar är beroende av att några är spetsduktiga och lyfter fram universitetet, samtidigt som toppforskarna är beroende av att allt annat på universitetet fungerar.

– Det måste finnas en ömsesidighet i det.

De som inte får ta del av de stora forskningsmedlen och inte befinner sig i frontlinjen utan ägnar en del av sin tid åt undervisning och administration, borde garanteras ett basbelopp på exempelvis 50 000 kronor för att kunna hänga med inom sitt forskningsområde, anser Bente. Ett minimibelopp skulle göra det möjligt att vara med internationellt utan att behöva betala ur egen kassa.

– ANNARS FÅR VI en elit och några som inte duger. Nu börjar vi se att många mår psykiskt dåligt av det system vi har. Som studierektor möter jag det varenda dag. Undervisningen blir nedklassad och människor känner att de inte räcker till. Men även de som inte befinner sig i den absoluta täten har en viktig uppgift med både undervisning och forskning.

BENTE ERIKSEN

Yrke: Universitetslektor, botanist och taxonom.

Familj: Maken Ulf Molau, som också är botanist och som hon träffade på fältarbete i Ecuador, samt 17-åriga sonen Mathias som inte vill lära sig en enda växt.

Bor: Eklanda, Mölndal.
Uppväxt: Grenå, Danmark.

Intressen: Resor, trädgården, mat.

Favoritblomma: Kan man säga något annat än potentilla?

Favoritställe: I Göteborg, Änggårdens bergen, i den civiliserade världen, Köpenhamn, i naturens värld, alla bergstrakter.

Läser: Deckare.

Person som har gjort stort intryck: Min mormor var en utbildad men stor människa. Hon var tålmodig, godmodig och allt det jag inte är.

Gör på semestern: Jobbar med boken och åker till Kalifornien. Och så åker jag till Köpenhamn med sonen. Förra året målade jag huset.

Dröm: Att lyckas i min gärning och få ut en bok som människor tycker om och som kan göra skillnad. Jag har beskrivit nya växtarter, så den drömmen har redan gått i uppfyllelse. Jag har två växter uppkallade efter mig, toffelblomman *Calceolaria benteae* och hoyan *Cynanche eriksenii*.

Sida jag är stolt över: Jag är ganska beskedlig och gillar inte att sätta mig på piedestal. Det som är utmärkande för mig är min envishet, men det gäller nog de flesta forskare. Jag är nyfiken. Och jag gillar att skapa och förmedla botaniken.

Sida att förbättra: Att orka genomföra alla idéer jag får. Delegera mer.

Politiskt värt att försvara: Kvinnosaken.

Ridningen får livet i balans

Det spelar ingen roll hur trött hon är, en kväll på ridskolan gör henne pigg. Glad och pigg eller arg och pigg. Det senaste om hon inte lyckas kommunicera med hästen. För Eva-Maria Svensson, professor i rättsvetenskap, är ridningen en välbehövlig motvikt till den akademiska världen.

Fritid KVÄLLSSOLEN LYSER ÖVER STALLET där hon står i mörkret och försöker få Aerob att lyfta de bastanta benen så att hon kan kratsa ur hovarna inför ritten. I spiltan bredvid står en arg Astra och sparkar och biter ilsket när hon blir sadlad, och det krävs två personer för att lyckas. Hästar är stora djur, hovarna är hårda och det gäller att veta vad man gör för att inte hamna i vägen för dem. Att kommunicera med djur är en utmaning som kräver träning.

– Det tog nog tre år innan jag övervann min rädsla. Innan var jag hur nervös som helst. Det var roligt, men en kamp varje gång, säger Eva-Maria Svensson.

Även om Eva-Maria ville bli bonde som liten så var hon ingen hästtjej. Ridningen upptäckte hon först som vuxen. Till skillnad från många andra känner hon sig allt mindre feg med åren. Numera kan hon kasta sig in i saker utan att tveka, och det har hon delvis ridningen att tacka för.

– **DET ÄR EN BASKÄNSLA** inom mig som sprider sig till andra områden, säger hon.

Natur, djur och rörelse är för Eva-Maria tilltalande komponenter och i ridningen är kombinationen av dem oslagbar. Den är en motvikt mot stillasit-

tandet och huvudarbetet på universitetet, och har blivit som en drog.

– När jag rider kan jag inte tänka på något annat, det skulle inte fungera. Jag får så många kickar av det och är så glad när jag är här.

Att dra på sig ridbyxorna, kliva ur bilen vid stallet och dra in doften av häst, hö och gödsel är både en mental och fysisk känsla.

– Då är det jag. Kroppen blir harmonisk och lugn och jag släpper allt annat.

När hästen väl är i ordning börjar lektionen inne i det dunkla ridhuset. Ridlärarens röst blandar sig med ljudet från knarrande stigläder, hovar som möter underlaget och hästarnas andning. Koncentrationen är fullständig. Alla ryttare anstränger sig för att följa instruktionerna, fördela den egna kroppstygden på bästa sätt, ge rätt signaler till hästen och förmå den att gå i form (alltså att hästen sätter benen under sig på rätt sätt så att ryggen lyfts upp).

– **MYCKET BEROR PÅ** samspelet mellan olika signaler. Utmaningen är att vara säker på att jag verkligen gör rätt så att hästen gör som jag vill för att den är så vältränad.

När hon började rida som 30-åring var det en fråga om att umgås i ett kompisgäng. Sedan kom barnen och Eva-Maria gjorde uppehåll några år, men numera rider både maken och ett av de två barnen och detta har blivit något som bidrar till sammanhållningen. Eva-Maria ställer gärna upp och skjutsar 17-åriga dottern till stallet för att få dela en upplevelse.

– Ridningen är nyckeln till henne. Det är kul att vi har något ihop som inte bara ligger i rollerna som tonårstjej och förälder.

Även semestrarna präglas av hästar. Flera gånger har de tre varit ute dagar i sträck och ridit islandshästar i fjällen. Och ett kvällsridläger brukar Eva-Maria och hennes man försöka hinna med både i början och i slutet av sommaren.

– Det kostar, men det är det värt.

DRESSYR TILLTALAR HENNE mer än hoppning och hon är stolt över att i en tävling ha erövrat en ljusblå rosett, för den krävde ändå sina poäng.

– Jag utmanar mig själv. Man tävlar hela tiden mot sig själv för att klara en viss nivå.

Även om bedömningen av insatser är en likhet mellan hästvärlden och livet som akademiker är det ändå en väsentlig skillnad.

– Här styr jag över det själv. Jag tycker om att prestera utan att tävla mot andra. Efteråt känner man sig så himla nöjd, säger Eva-Maria.

Ridningen påverkar hennes övriga liv och bidrar till att hon står ut med de sidorna av jobbet som hon inte trivs med.

– **JAG TYCKER OM** att forska och handleda men jag tycker inte om akademien som organisation. Det finns så mycket informella beslutsstrukturer som inte går att hantera eftersom de inte är riktigt synliga. Inom akademien handlar det mycket om att bygga upp en myt kring sig själv och andra, snacka för sin sak och få med

sig andra för sina egenintressen, säger Eva-Maria.

Hennes erfarenhet av mer formella organisationer är att det är bättre med en hierarki som är klar och öppen än en ordning som förespeglar demokrati men ändå inte är det. Den mindre formella organisationen öppnar för homosocialitet och subjektiva personliga bedömningar.

– Det blir lätt att uppdrag fördelas hos dem som spelar på samma golfbana och umgås i informella klickar.

GU är ett delegerat universitet och det är inte bra när det gäller att få organisationen att arbeta mot ett gemensamt mål som jämställdhet, menar Eva-Maria. Hon har arbetat både som jämställdhetsombud och jämlikhetssekreterare och vet hur svårt det är när organisationen inte vill.

– **UMEÅ UNIVERSITET** är mer centralstyrt och de har varit mer framgångsrika i jämlikhetsinsatserna. Formella strukturer gynnar sådant som jämställdhet, de informella missgynnar ofta kvinnor och andra underordnade grupper.

För att få balans i tillvaron måste hon uppväga jobbets påfrestningar med helt andra saker på fritiden. Förutom ridningen ägnar hon sig åt träning (spinning), körsång, skidåkning och vandring.

– Jag har alltid haft något som engagerar mig väldigt mycket vid sidan av för att få utlopp för olika sidor.

Text och foto: Kajsa Asklöf

Ingen vet om fusket ökat – men fler fall upptäcks

Att inte hänvisa till källan, att använda kompisens inlämningsuppgift som inspiration eller två hemtentor med lite väl lika innehåll.

En olycklig tillfällighet eller uppenbart fusk?

FUSK, HUR VANLIGT ÄR DET? Ingen vet, förutom att mörkertalet förmodligen är stort.

Enligt Högskoleverkets senaste rapport har antalet studenter som blivit föremål för disciplinåtgärder ökat med 254 procent under åren 2001–2006. Den vanligaste orsaken är plagiering.

Även vid Göteborgs universitet har anmälningarna till disciplinnämnden ökat. Från blott 5 ärenden år 2000 till 17 ärenden 2006. Flest ärenden, 22 stycken, behandlades under 2004. Sammanlagt har drygt hälften av ärendena under åren gällt plagiat i någon form.

Kristina Ullgren, jurist och föredragande sekreterare i disciplinnämnden, säger att med tanke på att Göteborgs universitet har 51 000 studenter lär mörkertalet vad gäller fusk i olika sammanhang vara stort. Ett par av ärendena blir dessutom avskrivna om det anses att studenten inte hade för avsikt att fuska. Disciplinnämnden kan utifrån högskoleförordningen stänga av en student från studierna i upp till sex månader. Vid Göteborgs universitet brukar avstängningsperioden hamna på sex veckor.

– DET ÄR TRÅKIGT att en student har fuskat men vi vill ju inte stjälpa studenten. Vi vill ha rättning i ledet och sedan ska det vara glömt, säger Kristina Ullgren.

Hon vill inte peka ut någon särskild studentgrupp som speciellt fuskbenägen utan säger att det är utspritt över hela universitetet.

Det bästa vore ju om man kunde utforma tentamen så att det inte går att fuska, menar hon.

Carsten Wikkelsö är professor i klinisk neurologi och sitter i disciplinnämnden sedan 1996 som företrädare för lärarna.

– Jag känner inte att det är någon

markant ökning av ärenden. Sedan hänger det ju mycket på hur de olika institutionerna arbetar med frågan.

Han känner endast till ett ärende som berör Sahlgrenska akademien. Att det inte fuskas mer tror han beror på att salstentor inte möjliggör plagiering.

– Jag tror att de flesta fall har gällt hemtentamen, där man har plankat på en kamrats arbete, från nätet eller böcker. Eller så handlar det om att man tagit med sig anteckningar till skrivningen.

ÄVEN VID UPPSALA UNIVERSITET har antalet ärenden till disciplinnämnden tilltagit under 2000-talet. Förra året fälldes 32 studenter. De flesta ärenden gällde plagiat. Lunds universitet fällde förra året 37 studenter. Där har bara skett en liten ökning under de senaste åren.

fakta

Disciplinära åtgärder

Enligt högskoleförordningens tionde kapitel får högskolorna varna eller stänga av en student som har försökt "vilseleda" genom att exempelvis använda ett otillåtet hjälpmedel. Varje högskola ska ha en disciplinnämnd som handlägger ärendena. Misstänkta fall ska anmälas till rektor (disciplinnämndens ordförande) som låter utreda ärendet. Studenten får tillfälle att yttra sig och därefter avgör rektor om ärendet ska lämnas utan vidare åtgärd, föranleda varning eller hänskjutas till disciplinnämnden för prövning. Åtgärderna måste vidtas inom två år efter att företeelsen har skett och kan, om studenten fälls, antingen leda till varning eller avstängning. Avstängning innebär att studenten inte får delta i undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen under högst sex månader.

Lars-Erik Nilsson vill problematisera vad fusk är.

Vad är egentligen fusk?

– Jag får ont i hjärtat när jag hör talas om institutioner som anmäler studenter som använder sju till åtta direkta citat utan hänvisning, säger Lars-Erik Nilsson. Han doktorerar i utbildningsvetenskap vid Göteborgs universitet på ämnet "vilseledande" och vill problematisera vad som egentligen är fusk.

LARS-ERIK NILSSON menar att även många forskares texter skulle visa sig innehålla plagiat om de undersöktes i textjämförelseprogram.

Han upprörs särskilt över ett fall på Handelshögskolan där en handledare anklagats för att ha använt en av sina studenters uppsatser utan att referera till den. Ärendet har utretts av två sakkunniga på Vetenskapsrådet, som hävdar att forskaren verkligen har gjort sig skyldig till plagiering. En åsikt som delas av Lars-Erik Nilsson.

– Reglerna för handledare, forskare och annan personal måste vara strängare än för studenter, säger han.

Forskning visar annars att lärare och studenter är överens om att det är fusk

att köpa, låna eller skriva av andras uppgifter. Man är dock inte överens när man frågar lite mer i detalj, exempelvis om man måste sätta ut citattecken eller ange referenser vid all hänvisning till andras text.

– Vi tar för givet att det finns en hundraprocentig överensstämmelse mellan lärare och mellan lärare och studenter om var gränserna går, men det finns skilda uppfattningar mellan lärare, mellan olika program och mellan discipliner. Hur ska då studenterna kunna veta säkert?

Lars-Erik Nilsson bekymrar sig för gråzonen när studenten inte haft ont uppsåt men kanske inte behärskar akademiska former för skrivande, och han tycker att det finns en för hård fokusering på formdelen. Dåliga sammanfattningar och omskrivningar är vanligare än man vill tro. Det behöver inte vara fusk.

– Om man ska tro de undersökningar som gjorts med textjämförelseprogram och applicerar resultaten på Göteborgs universitets 51 000 studenter, som skriver kanske 3–4 examinationer per år,

skulle ungefär 20 procent markeras som plagiat. Det skulle ge 40 000 fall per år. Tror vi verkligen att så många av våra studenter försöker fuska?

Frågan är hur man då ska komma åt problemet? Enligt Lars-Erik Nilsson finns det inget tillförlitligt stöd i forskningen som visar att information har någon större effekt för att minska plagiering. Istället bör det akademiska sättet att skriva tränas tidigare under skolgången och under den akademiska utbildningen. Det tar tid att lära sig att skriva akademiska texter och därför måste hela utbildningen bidra till en successiv inläring. Den inläringen måste ske i en säker lärande miljö där studenterna inte riskerar att anklagas för fusk.

– Låt oss i första hand få stopp på dem som verkligen fuskar genom att stjäla hela texter eller sätta samman hela textavsnitt. Om studenten har försökt lägga ner ett ordentligt arbete då tycker jag att man ska betrakta mindre inslag av plagiat som något ”vi utbildar bort”, säger Lars-Erik Nilsson.

Röster från lärare och studenter om fusk

ENLIGT RAPPORTEN Att fuska och plagiera – ett sätt att leva eller ett sätt att överleva? (2003) från Linköpings universitet, framkommer en rad olika orsaker till fusk och plagiat från intervjuer med sju lärare och tre representanter från disciplinnämnden. Bland annat nämns de stora studiegrupperna, som gör studenterna anonyma. Att inte bli uppmärksammas kan göra den studerande mindre lojal mot systemet. Även undervisningsformen i sig kan vara en faktor, trodde några av lärarna; om en stor del av arbetsveckan består av lärarstyrd undervisning kan studenterna förlora studiemotivationen. Dagens typer av examinationer – rapporter, projekt, hemtentor och uppsatser – tillsammans med informationstillgången på internet gör det till en lätt match att fuska. Dessutom kan tidens uppmaningar till samarbete under studierna påverka det individuella arbetet. Uppsatser kräver också större insats och en större förstå-

else av studenten och det kan upplevas som stressande, särskilt om man inte är van vid den typen av arbete. När antalet studenter ökar, uppstår kanske också fler motiv till varför studenterna har valt att studera – några lärare påpekar att ett motiv kan vara att erhålla en examen snarare än att studera för att lära. Ett par av lärarna trodde att en del studenter faktiskt saknar förutsättningar för att klara högre studier eller ett visst utbildningsprogram.

Sex intervjuade studenter framförde ytterligare synpunkter. Några av dem såg lärandet som det viktiga, att studenten har förstått men inte nödvändigtvis tänkt ut allt på egen hand. En av de intervjuade studenterna menade att om lärande och förståelse är det viktiga så vore det lika fel att skriva en tenta utan att egentligen förstå vad det handlar om som att använda fuskklappar.

Trubbigt och avskräckande verktyg mot fusk

Databasen Urkund är ett nytt verktyg för att upptäcka plagiering. Men hittills verkar det mest fungera avskräckande, bara två fall har gått vidare till disciplinnämnden.

GÖTEBORGS UNIVERSITET har haft en så kallad campuslicens i snart två år och av över 900 registrerade användare är det bara en tredjedel som utnyttjar Urkund aktivt.

Förra året var det totalt 8 300 rapporter och uppsatser som passerade genom Urkunds antiplagieringssystem. Hittills i år har över 5 000 dokument skannats, så mycket tyder på att användningen ökar från år till år.

Nästan samtliga institutioner vid Samhällsvetenskapliga fakulteten är anslutna till Urkund. Många finns också inom Humanistiska och Utbildningsvetenskapliga fakulteten samt på Handelshögskolan. Det är framför allt på högre nivåer som Urkund används.

En av de flitigaste användarna är Lars Engkvist, lektor på psykologiska institutionen. Närmare 500 uppsatser har skickats till honom genom Urkund, men utan att i ett enda fall resultera i en anmälan.

– Det är inte tillräckligt heltäckande ännu eftersom det är under utveckling, i vissa fall ger Google större träffsäkerhet. Men Urkund avskräcker många studenter från att försöka plagiera och det är ju bra att vi visar att vi är noggranna och att vi tar det här på allvar.

Han menar också att Urkund är ett trubbigt instrument eftersom träffar måste kontrolleras mot ursprungsdokumentet. Att det finns träffar innebär inte automatiskt att det handlar om plagiat.

Det är dock för tidigt att dra några slutsatser om användningen av Urkund har minskat antalet ärenden i disciplinnämnden. Det menar Kristina Ullgren, nämndens sekreterare. Hittills har bara två ärenden kommit in som ett direkt resultat av Urkund.

Den senaste anmälan kommer från engelska institutionen, som sedan några år använder Urkund för alla uppsatser. Det rör sig om en litteraturvetenskaplig D-uppsats, där en student anklagas för att ha kopierat flera stycken från en annan uppsats. Det är andra gången på ett år som engelska institutionen upptäckt ett fall av plagiering. Förra gången var det enligt prefekt Rhonwen Bowen solklart att studenten kopierat ur en antologi. Följden blev avstängning i sex veckor.

GU planerar att förlänga avtalet med Urkund med ytterligare ett år till en kostnad av 665 000 kronor.

Texter: Annika Ahlberg
Illustration: Tomas Karlsson

Allan Eriksson

Protest mot ett alltmer polariserat samhälle

När alla redan hade gett upp hoppet kom Anthony Giddens ändå till konferensen, NNDR.

– Jag hade ju lovat, förklarade den världsberömda sociologen och höll sedan en föreläsning om hur oför många ibland kan vändas till förmåga.

TEMAT FÖR KONFERENSEN, *Delaktighet för alla – frontlinjerna inom handikappforskning*, hade lockat cirka 300 delegater från ett fyrtiotal länder till Eriksbergshallen i början av maj. Men in i det sista var det osäkert om den mest kände av alla deltagarna verkligen skulle komma. Anthony Giddens är nämligen inte bara en av vår tids mest kända sociologer – han är rådgivare till Tony Blair också och känd som förespråkare för den tredje vägens politik, mellan socialism och kapitalism. Så när den brittiske premiärministern plötsligt tillkännagav sin snara avgång fick Anthony Giddens ställa in de flesta av sina planerade möten.

Men till Göteborg kom han, även om besöket bara varade en timme och fyrtio minuter.

Bland annat talade han om vår livsstil som den stora utmaningen för dagens samhälle, en livsstil som varken gynnar den personliga hälsan eller miljön.

Den världsberömda sociologen Anthony Giddens gjorde ett blixbesök i Göteborg för att berätta om sina egna erfarenheter av handikapp.

Einsteinseminarier
hösten 2007

Klockan 15.00–18.00
Sal 10, Vasaparken,
Göteborgs universitet
Torsdagar
20 september, 18 oktober,
15 november och 6 december

GÖTEBORGS UNIVERSITET

– Vårt samhälle blir alltmer polariserat. Medelklassen anstränger sig för att leva ett sunt liv medan fattiga människor blir allt fetare. Ändå måste hälsosam mat inte vara dyr. På 1960-talet till exempel åt den svarta arbetarbefolkningen i USA betydligt nyttigare mat än den vita medelklassen, eftersom bönor, grovt bröd och rotfrukter var så billigt.

I DET TRADITIONELLA välfärdssamhället åtgärdar man problem först när de inträffat.

– Sjukersättning ges när någon blivit sjuk och arbetslöshetsersättning när någon förlorat jobbet. Utmaningen för det moderna samhället är att istället arbeta förebyggande. Vi kan inte passivt acceptera att allt fler människor får diabetes eller hjärt-kärlsjukdomar, helt enkelt för att vi kommer att få sjukvårdskostnader som samhället inte maktar med. Och vi kan inte bara se på när naturen förstörs, utan måste ändra människors handlingssätt redan nu. Det kan vara svårt men beteenden går faktiskt att påverka. Vem hade till exempel trott att det skulle gå att införa rökförbud på restauranger i Frankrike och Italien?

NNDR står för Nordic Network on Disability Research.

Med medborg

När Brian Palmer besöker Jonsereds herrgård för ett seminarium om tolerans tittar solen äntligen fram efter dagar av regn och blåst. Han är ny så kallad Segerstedtprofessor och ska under 15 månader dela sin tid mellan universiteten i Göteborg och Uppsala.

Det han vill diskutera med sina studenter är mod och individens ansvar.

DET ÄR PÅ LUNCHEN jag träffar Brian Palmer, denne försynte man, som 2002 utsågs till bästa lärare på Harvard. Sedan några år tillbaka bor han i Sverige, ett land han älskar så mycket att jag nästan blir generad.

– Varje gång jag har varit i USA och sitter på flyget hem till Stockholm tänker jag, en sådan tur att jag bor i Sverige.

Det finns problem här också, försöker jag påpeka, men Brian Palmer insisterar.

– Jovisst, jag kan oroa mig för nermonteringen av välfärdssamhället och för att så många verkar tro att marknaden ska lösa alla problem. Men enligt FN:s Human Poverty Index är Sverige fortfarande bäst i världen när det gäller välbefinnande för alla.

Och så berättar han om sin syster som bor i Washington DC och har tre examina från Harvard.

– Hon gick nyligen miste om ett drömjobb bara för att hon inte kunde hitta någon barnomsorg. Att fattiga har det svårt i USA vet alla, men inte heller medelklassen har det så bra som i Sverige.

BRIAN PALMER talar så livligt att han nästan inte hinner äta. Egentligen vill han vara vegetarian, förklarar han, men på hans tallrik ligger också en liten bit fisk bland grönsakerna eftersom det ju ska vara så nyttigt. Att han överhuvudtaget började intressera sig för moralfrågor och samhällsproblem förklarar han med sin uppväxt i New York. Föräldrarna var kväkare.

– Jag gick i en kväkarskola där alla tävlingsmoment var nedtonade och där det viktiga var att lära sig samarbeta. Vi hade heller inga betyg utan fick istället personliga omdömen. Forskning har visat att betyg hämmar kreativiteten, kanske något att tänka på för den svenska regeringen som vill ha betyg redan i ettan.

Han kan säga exakt när han blev intresserad av Sverige: den 3 april 1984. Det var då Olof Palme besökte Harvard och Brian Palmer, som bara var nitton år gammal, fick möjlighet att tala med den svenske statsministern.

– Hans vision om ett solidariskt samhälle gjorde så starkt intryck på mig att jag sökte ett Fulbright-stipendium för att kunna komma till Sverige. Sedan skrev jag min doktorsavhandling, *Wolves at the*

Door: *Existential Solidarity in a Globalizing Sweden*, om svenskars syn på solidaritet.

HAN SÄGER ATT solidaritet har varit som en svensk civil religion, visserligen utan Gud, men med samma utvecklade moral och krav på engagemang som vilken religion som helst.

– Det är sant att solidaritetstron alltmer utkonkurreras av en annan tro, den på marknadskrafterna, men jag hoppas att den ändå fortsätter leva.

Här börjar Brian Palmer prata om sin senaste bok, *George W. Reinfeldt: konsten att göra en politisk extreme makeover*, som han skrivit tillsammans med Per-Anders Forstorp, docent på KTH. Idén till boken fick han när han läste en intervju med Fredrik Reinfeldt där han berättade om hur han inspirerats av den amerikanske presidentens "compassionate conservatism", medkännande konservatism.

– Det där gjorde mig nyfiken, så tillsammans med Per-Anders började jag undersöka på vilket sätt moderatledaren låtit sig påverkas.

Det var genom att förvandla sig, från en rik presidentson till en riktig ame-

Armod på schemat

Brian Palmer menar att solidaritetstanken har varit som en svensk religion, visserligen utan Gud, men med samma utvecklade moral. Som 19-åring träffade han Olof Palme i Harvard i april 1984 och blev intresserad av Sverige.

rikansk hedersknyffel som George W. Bush vann valet 2000, berättar Brian Palmer.

– Och vid valet 2004 var det framför allt den vita arbetarklassen som röstade på Bush, eftersom han framställdes som en av dem, bland annat genom att klä sig som de vid olika mediehandlingar och prata om deras problem som om de var ungefär som hans egna. På liknande sätt förändrade den nyliberale Reinfeldt sin image vid senaste valet genom att framstå som den som verkligen stod på arbetarnas sida.

Brian Palmer kommer nu under femton månader att dela sin tid mellan Uppsala och Göteborg. När han är här ska han bo i Hammarkullen hos de kristna icke-väldsteoretikerna och djurrättsaktivisterna Pelle Strindlund och Annika Spalde.

OCH DE KURSER han tänker ge vid GU hoppas han ska locka studenter från så många olika institutioner som möjligt.

– En av poängerna med kurserna är just att studenter med olika bakgrund ska kunna mötas för att diskutera de

stora samhälls- och moralfrågorna, förklarar han. Därför är kurserna öppna för alla, oavsett institutionstillhörighet eller vilken nivå man befinner sig på.

Ett problem är att kurserna främst lockar de redan frälsta, de som redan är engagerade i samhället och intresserade av rättvisefrågor.

– **DET DÄR ÄR EN** ständig fråga, hur man ska nå alla andra, och än har jag ingen riktigt bra lösning. I Uppsala har vi diskuterat att göra den här typen av kurser obligatoriska och det vore förstås en utväg. Vid Harvard och andra elituniversitet i USA är 20–25 procent av alla kurser så kallade bildningskurser, som handlar om något annat än det specifika ämne studenten valt. Å andra sidan är amerikanska studenter mindre allmänbildade än svenska, det gäller till och med studenterna vid Harvard, så det kanske finns ett större behov där.

Att universitetet uppmuntrar till diskussion om de stora livsfrågorna är av största betydelse, menar Brian Palmer. Det är ofta just när man är student som man funderar över vad meningen med

livet egentligen är och vad som är viktigt i tillvaron.

– En student som redan vet att han eller hon ska bli biolog kanske ändå behöver fundera över vilken sorts biolog man vill bli. Vems intressen ska man tjäna, vad vill man åstadkomma med sitt arbete, hur blir man en aktiv medborgare? Det här är frågor som kan komma att prägla hela människans tillvaro och självklart måste det finnas utrymme för dem inom universitetet.

I USA BRUKAR BRIAN PALMER använda goda exempel i sin undervisning. Han menar att det finns en hjältekultur i USA där man gärna vill se viktiga förändringar i samhället som resultatet av en enda underbar människas arbete.

– Svenskar är mer medvetna om att förändringar tar tid och att många människor måste vara inblandade för att det ska hända något. Ändå kan goda exempel vara inspirerande. Mod är nämligen smittsamt, om någon vågat stå upp för sina åsikter vågar även andra det.

Det är därför Brian Palmer hoppas kunna bjuda in goda exempel på sina kurser, människor som gjort något som de flesta av oss andra inte skulle våga. Dessa personer kommer att intervjuas av studenterna.

– Masoud och Shahnaz Garakoei är ett sådant exempel. De utsågs ju till årets svenskar av tidningen Fokus förra året eftersom de vågat stå emot utpressare. Jag hoppas kunna bjuda in dem eftersom det är viktigt för studenterna att möta sådana här människor ansikte mot ansikte. Det är så man inser att det går att bidra till ett bättre samhälle och att man kan göra det på en mängd olika sätt.

Mod är inte bara smittsamt, det går att lära sig också.

– När någon faller en rasistisk kommentar eller börjar bråka, är man som medmänniska ofta ganska handfallen. I de flesta fall gör man ingenting. Jag har själv varit med om tillfällena då jag på ett enkelt sätt hade kunnat hjälpa till, men istället tänkt på annat och bara låtit tillfallet gå mig ur händerna. Men man kan lära sig att vara lite mer uppe på tårna, lite mer beredd.

Hans exempel är en verklig händelse i december 2006: På en tunnelbanestation på Manhattan drabbas en man plötsligt av ett epileptiskt anfall och faller ner på spåren, just som ett tåg är på väg in. En annan man hoppar ner på spåren, kastar sig över epileptikern och trycker ner honom mellan spåren medan tåget rusar förbi över båda männen.

– Den här mannen, en afroamerikan, var förstås modig, men också handlingskraftig. Journalister lyckades få tag på honom efteråt för att fråga vad han hade för bakgrund, vem han var, hur det kunde komma sig att han reagerade så snabbt. Det visade sig att han tidigare

varit militär och att han lärt sig att på ett ögonblick bedöma hotfulla situationer. Han hade en så kallad "discontinuity detector", alltså en beredskap på att reagera om något var onormalt. Det här var förstås ett ganska extremt fall där mannen riskerade sitt eget liv. Men med praktiska övningar kan man faktiskt lära sig att vara lite mer uppmärksam så att man inte bara står där och inte vet vad man ska göra när något händer.

ATT BRIAN PALMER nu, under ett drygt år, blir innehavare av den gästprofessur som bär Torgny Segerstedts namn, gläder han sig extra mycket åt.

– Segerstedt var en publicist som tydligt gav uttryck för sina åsikter i en svår tid. Det hoppas jag att mina studenter också kommer att göra. För man behöver inte vänta till efter studierna och man behöver inte vara utvald på något sätt för att vara en aktiv medborgare. Det är en insikt jag hoppas att mina kurser kommer att ge.

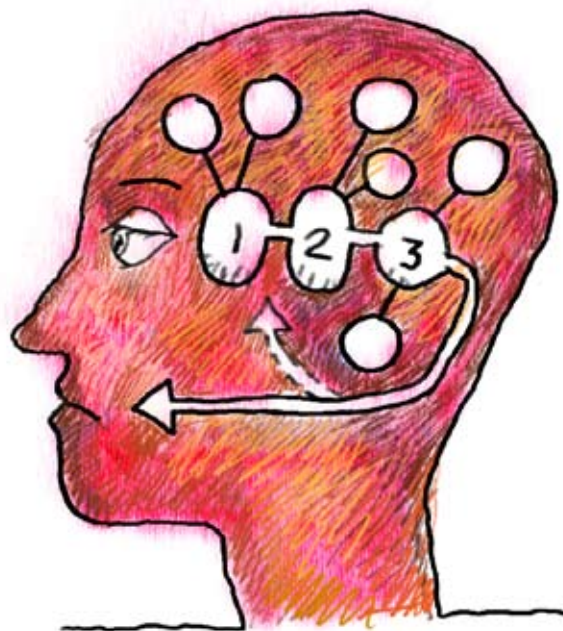
Brian Palmer föreläser gärna vid institutioner, studentföreningar, och liknande, om civilkurage och engagemang, bildning, och svensk och amerikansk politik. För att få information om hans kommande föreläsningar och kurser i Göteborg kan man mejla honom på brian.palmer@teol.uu.se

Eva Lundgren

fakta

Tack vare donationer från Stiftelsen Torgny Segerstedts minne för demokrati och det fria ordet har Göteborgs universitet skapat en gästprofessur, kallad Segerstedtprofessuren. Denna professur erbjuds varje år en välrenommerad forskare som kommer från ett av de akademiska områden som motsvarar Torgny Segerstedts arbete som vetenskapsman och publicist, framför allt inom demokrati och mänskliga rättigheter. Mellan 2003–2006 har gästprofessuren varit knuten till Institutet för studiet av mänskliga rättigheter. Tidigare professorer har varit Asbjørn Eide, Rhoda Howard-Hassmann samt Michael Freeman.

Torgny Segerstedt, 1876–1945, var religionsforskare och publicist. Från 1917 fram till sin död var han huvudredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och blev känd över hela världen som en modig, stark kritiker av nazismen. Han granskade även samlingsregeringens eftergiftspolitik mot Tyskland vilket bland annat ledde till att tidningen vid flera tillfällen konfiskerades.

Kreativitet föds ur hårt arbete

TEXT Kajsa Asklöf | ILLUSTRATION Anders Eurén

Kreativitet är en svårförklarad hjärnfunktion. Den går knappast att tvinga fram och de som är beroende av den för sin försörjning är rädda att deras idéer ska ta slut. Utmärkande för kreativa människor är att de är hårt arbetande och de sista att ge sig när det gäller.

DET FINNS MÅNGA olika sorters kreativitet. Den vetenskapliga skiljer sig från den artistiska, menar Stefan Hansen, professor vid psykologiska institutionen. Experter talar om kreativitet med stort och litet k. Den med litet k handlar om vår förmåga att vara uppfinningsrik i vardagen och har mest betydelse för oss själva.

– Det kan vara att reparera den trasiga cykelväxeln med vad man har till hands därhemma, eller så kan det vara en dräpande slagfärdighet i ett replikskifte, säger Stefan Hansen.

Kreativitet med stort K handlar däremot om det som gör en skillnad för många personer i samhället, och kan handla om vetenskapliga upptäckter eller artistiska mästerverk. Stefan Hansen är tveksam till romantiska föreställningar om det ensamma geniet som plötsligt kommer på en avgörande lösning på ett problem.

– Det kan ligga en del sanning i det men det visar sig ofta att sådana narrativ har gjorts i efterhand. Människors episodiska minnesbilder är förvånansvärt sköra och kan lätt ändras retrospektivt så att det jag vet eller tycker idag påverkar det jag kommer ihåg av gårdagen.

DÄREMOT VET MAN med säkerhet att kreativa människor tenderar att vara de som arbetar allra hårdast.

– Det är de som engagerat och oupphörligen vrider och vänder på problemen. Dessutom vet man att många goda vetenskapliga idéer uppkommer under diskussioner med medarbetare. Efteråt kan det vara svårt att komma ihåg vem som sade vad, men idén brukar då tillskrivas den seniore laboratorieföreläsaren.

Att vara beroende av sin kreativitet för sin försörjning innebär givetvis en press. Bo Rothstein, professor vid statsvetenskapliga institutionen vill helst inte ens tänka på hur viktig den är för hans arbete.

– För mig är det helt avgörande. Det är också det som skrämmer mig mest, att jag ska sluta få idéer. Det är

lite som att cykla. Om man tänker på varför man kan så går det inte.

Han tror att det är farligt att vilja för mycket. Kreativitet går lika lite att tvinga fram som det går att tvinga sig att bli kär eller att somna. Istället försöker han att stimulera sin kreativitet bakvägen, genom att läsa om annat än statskunskap och genom att prata med människor som sysslar med helt andra saker. Hans önskan är att lockas in på nya områden där han kan få syn på oväntade sammanhang. Även om han har all respekt för forskare som skaffar sig en djup förståelse för sjöhästarnas parningsbeteende eller en viss aspekt av Edith Södergrans diktning, så tillhör han själv dem som hellre

»Jag tillhör den tredje gruppen – homo ludens, den lekande människan. Jag måste ha kul och inbillar mig att jag blir kreativ av det«

letar efter oväntade samband inom skilda områden.

– JAG ÄR EN PROBLEMDRIVEN forskare. Om jag har någon styrka som forskare så är det att jag kan se kombinationer som ingen har sett tidigare. Det är min speciella forskningsprofil.

Anledningen är att han annars tröttnar. Ett säkert tecken på att han börjar bli less på ett ämne är att han på konferenser tänker att han inte har något nytt att komma med och att ingen annan där heller har det.

– Om jag ser tillbaka på de senaste tjugofem åren så har jag bytt forskningsområde tre eller fyra gånger. Det är jätteroligt med ett nytt område där man är en glad amatör.

Forskare går att dela in i tre grova kategorier, menar han. Homo sociologicus anser att vi är determinerade av klass och kön. Homo economicus tror att drivkraft-

ten kommer från strävan att maximera sin ekonomiska vinst.

– Jag tillhör den tredje gruppen – homo ludens, den lekande människan. Jag måste ha kul och jag inbillar mig att jag bli kreativ av det. Eftersom jag jobbar på universitetet så är det knappast pengarna eller den administrativa supporten som driver mig. Det måste vara något tredje, annars skulle ingen vettig människa hålla på med detta.

BARBARA CZARNIAWSKA har genom sin utbildning förenat olika ämnen. Hon är professor vid GRI och har doktorerat i nationalekonomi. Dessutom har hon en psykologexamen och en informell utbildning inom antropologi. Hennes produktivitet är stor, ändå har hon en krass syn på sin egen produktiva förmåga. Hon anser att kvantitet föregår kvalitet och att hon drivs av en slags grafomani – ett tvång att skriva.

– Jag tycker att det är neurotiskt, det är ett tvång att uttrycka sig. Jag skriver för att jag vill skriva, men när jag har skrivit så hoppas jag förstås att någon vill läsa det.

För henne är kreativitet en slags biassociation där man kopplar ihop saker på ett nytt sätt, så att nya samband uppstår.

– Jag rör mig alltid genom olika ämnen och sätter ihop sådant som inte satts ihop förut, säger Barbara Czarniawska.

Den smärtsamma delen kommer efter skrivandet. Då frågar hon sig om någon verkligen vill läsa det hon har skrivit.

– Att skriva är ett nöje, men resten är mer problematisk, säger hon.

HELA SITT LIV har hon drömt om att få leva ett liv som deckarförfattarinnan Agatha Christie. När hon inte satt hemma och skrev gav hon sig ut på intressanta resor i världen tillsammans med sin man som var antropolog. Ett liv med resor ger många oväntade intryck och associationer vilket borde vara det ultimata för en forskare som vill låta idéer korsbefrukta varandra.

Idéer ser Barbara som en slags omedveten produktion som kan visa sig var som helst.

– Intryck som jag inte vet om att jag har fått komma upp till ytan. Det kan vara en bild, något jag har läst eller vad som helst. Ibland stiger jag upp mitt i natten

och skriver ner dem, annars kan jag inte sova, berättar hon.

Precis som andra kreativa, produktiva människor är Barbara rädd att förlora förmågan. Att en dag plötsligt drabbas av skrivkramp och aldrig kunna skriva mer.

– Det skulle vara förskräckligt för jag mår verkligen bra när jag skriver. Inte innan, när jag är osäker, och inte efteråt, när jag inte vet om någon vill läsa det, men när jag skriver. Det är lite som att flyga, det är en annan verklighet, säger hon.

IDÉN OM ATT EN KREATIV MILJÖ måste innehålla många kreativa personer på ett och samma ställe underkänner hon. Däremot är det viktigt att det är en miljö som det känns bra att vistas i. Gemensamma projekt tror hon är bra både för motivationen och för resultatet.

– Jag parasiterar på mina kollegor. Jag skulle inte kunna skriva så mycket om inte de fanns där.

Det som hon tror gynnar kreativiteten är en känsla av att man faktiskt kan åstadkomma något, medan begränsningar, krav och för lite tid gör att lusten helt försvinner.

Kreativitet är att anstränga sig att tänka annorlunda, anser Peter Eriksson, professor vid sektionen för klinisk neurovetenskap och rehabilitering. En nyttig övningslek är att tänka "utanför lådan", som hur en restaurang skulle kunna fungera utan menyer eller utan att överhuvudtaget servera mat. Med ett mer förutsättningslöst förhållningssätt tvingas tankarna hitta nya kopplingar i hjärnan.

– De riktigt kreativa idéerna kommer tyvärr rätt sällan. Ofta kommer de när man har ältat ett problem väldigt länge. Man måste vrida och vända på det under en ganska lång period, men när man väl upptäcker lösningen, tycker man att den är otroligt uppenbar, säger Peter Eriksson.

ATT MÄNNISKOR KAN DRÖMMA fram lösningar på problem har han själv fått uppleva. Han ville komma på ett sätt att mäta om det som stämmer för djur, att de blir smartare av att träna, också stämmer för människor. Men det var svårt att hitta en metod för det. En natt drömde han om testen av unga rekryter vid mönstringen och insåg att där fanns alla data han behövde för att hitta sambanden mellan träningsnivå, utbildningsnivå och IQ.

Med mönstringsresultaten kunde han gå tillbaka och jämföra gymnasiebetyg och hitta dem som hade ungefär likadana betyg.

– När jag väl hade tänkt tanken var det självklart. Det visade sig också att det finns en koppling mellan träningsgrad och intelligens. De som är otränade vid mönstringen tre år tidigare gör sämre ifrån sig på IQ-testet än de som är vältränade, berättar han.

Resultaten har nyligen publicerats och Peter Eriksson har många idéer om hur han vill gå vidare. Och som en konsekvens av sina slutsatser har han själv börjat träna mer. Numera går han på gym, springer och spelar squash åtminstone fyra dagar i veckan. Det är ofta då eller när han gör något helt annat än att arbeta som de riktigt bra idéerna kommer.

Optimism är en egenskap som Peter Eriksson tror är utmärkande för kreativa människor. Och att de tror sig kunna hitta en lösning på sina problem även om det kan dröja.

– **JAG ÄR EN OBOTLIG OPTIMIST** och ser möjligheter snarare än hinder. Det tror jag är en viktig komponent, säger han.

En kreativ miljö tror han skapas genom att samla människor med olika bakgrund och forskningsfält.

– Vårt laboratorium är en oerhört kreativ miljö där det jobbar människor med olika inriktningar från olika delar av världen. Vi har alla olika angreppspunkter när vi pratar i fikarummet och det ger en väldigt kreativ korsning av tankar. Vi kommer upp med saker som vi inte hade tänkt på om vi inte hade fikat tillsammans, berättar Peter Eriksson.

Barbara Czarniawska

Bo Rothstein

Peter Eriksson

Stefan Hansen

Byggstenar för kreativa forskningsmiljöer

Alla vill verka i en kreativ forskningsmiljö men frågan är hur den skapas. Li Bennich-Björkman har undersökt fyra goda forskningsmiljöer och tre sämre för att blottlägga de goda förutsättningarna.

I en rapport från Höskoleverket skriver hon att en gemensam strävan, uppgift eller vision är viktig för att en forskningsmiljö ska vara kreativ och framgångsrik. På de så kallade A-institutionerna kämpar man för något gemensamt och inte bara för sig själv som enskild forskare. För att kunna åstadkomma en sådan miljö krävs tre byggstenar, menar Li Bennich-Björkman.

En utgörs av intellektuell sammanhållning, som skapar en känsla av helhetssyn. Den ger forskarna en gemensam teoretisk eller metodologisk bas, men också en avgränsad forskningsagenda och väl fungerande forskningsseminarier, att där finns gott om utrymme för personer med skilda åsikter. Gemenskapen formas av att många delar de vetenskapliga basvärdena och är med och formar dem. Utmärkande för A-institutionerna är att där finns mycket samarbete mellan forskare och mellan forskare och doktorander. Samarbetet är öppet och sker vertikalt och horisontellt och det är vanligt att man växlar samarbetspartner, vilket resulterar i att de personliga relationerna blir fler.

På Li Bennich-Björkmans B-institutioner finns inga gemensamma basvärderingar eller utgångspunkter och man diskuterar sällan vetenskapliga grundfrågor. Forskningsstilen är individualistisk och samarbete sällsynt.

A-institutionerna har tydliga begränsningar av sina forskningsagendor, specialiserar sig gärna och försöker skapa gemensamma projekt och tydliga profiler.

De intellektuella mötesplatserna, seminarierna, är fungerande och välbesökta på A-institutionerna men fungerar sämre på B-institutionerna.

Den andra byggstenen utgörs av social sammanhållning, som hjälper till att skapa känslan av att sträva åt samma håll. Även om den är avhängig den intellektuella samhörigheten så är den också en egen kraft. Medan man på B-institutionerna sällan anser sig ha tid att gå på gemensamma tillställningar hade A-institutionerna ett strukturerat socialt liv med gemensamma luncher, fikaraster och fester.

Den tredje byggstenen utgörs av ledare som kan kombinera administrativt och intellektuellt ledarskap. A-institutionerna har förmånen att ledas av en person som är engagerad i organisatoriska frågor, har bra idéer och tar goda initiativ samtidigt som övriga forskare också tar ett kollektivt ansvar för verksamheten. Även hierarkierna skiljer sig åt mellan de föredömliga och mindre föredömliga institutionerna. På A-institutionerna utgår hierarkierna mer från intellektuell kompetens, medan B-institutionerna är byråkratiskt hierarkiska och diskussionerna regleras av formell position.

På A-institutionerna tar seniorerna ansvar för forskningsmiljön och bär upp den på olika sätt, bland annat genom att delta i de sociala sammankomsterna. De är delaktiga i att skapa en känsla av en levande och aktiv forskarmiljö, och deras ambitionsnivå sprider sig till andra.

Li Bennich-Björkman menar att de goda forskningsmiljöerna kännetecknas av att de är framstegstegsmiljöer som strävar efter kumulativitet och att detta är viktigare än kreativitet, även om just dessa förutsättningar ger bäst grogrund för att generera kreativitet. Kreativiteten är snarare en viktig biprodukt av en forskningsorganisation som inte främst strävar efter originalitet. Vad de goda forskarmiljöerna har, är en specialiserad kompetens som kan bedöma den vetenskapliga relevansen.

Det som Li Bennich-Björkman också vill framhålla är att forskningsmiljöer går att förändra. För de institutioner som inte är så bra som de vill, går det faktiskt att planera för en bättre miljö genom att ordna bra seminarier, se till att seniorerna deltar mer i verksamheten och genom att strukturera det sociala livet på institutionen för att öka gemenskapen.

Mission Bologna: uppdraget slutfört

Min åsikt LA BOLOGNA ... redan namnet lät lockande! För mig, med ett starkt intresse för pedagogikens historia, klingande namnet välbekant – Europas första universitet (ja, Paris bråkar om förstaplatsen, men lät oss för enkelhetens skull utgå från att Bologna var det officiellt första lärosätet år 1088). Jag hade just blivit erbjuden uppdraget som Bolognakoordinator, först på institutionen, senare för fakulteten. Också avgående studierektorer som jag måste ha något att göra. Uppdraget var klart uttalat: Fixa så vi är med på Bologna-tåget och se till att vi gör det bra och i tid.

ÅRSSKIFTET 2004/2005 närmade sig och GU:s styrelse och rektor hade precis fastställt handlingsplanen för Bolognaarbetet. Arbetsbelastningen eskalerade kraftigt efter hand och det senaste året har jag intensivt tänkt och drömt om Bologna (fast då som process och inte som stad, vilket man kanske kan beklaga). Jag har fått förmånen att delta i ett stort antal nationella och internationella konferenser och fått insikt i hur andra länder och lärosäten resonerar i harmoniseringsfrågan. Därtill kommer

de kunskaper och den medvetna struktur som det europeiska Tuningprojektet gav mig i förvandlingsarbetet.

Min uppfattning är att arbetet på GU i hög grad har präglats av Bolognaprocessens huvudskaliga mål: ett europeiskt, politiskt initiativ som gör vår kontinents akademiska miljöer och utbildningar mer transparenta och enklare att förstå sig på, för såväl studenter som lärare och forskare. Diskussionerna har i huvudsak varit inriktade på att underlätta för studenter att röra sig över gränser (både inom och utom landet) och samtidigt behålla hög utbildningskvalitet med forskningsanknytning.

UNDER MINA DRYGA två år som utbildningsplanerare har jag stött på allt man kan i sitt värv. Mitt arbete har rört sig på alla nivåer vid GU, på institution, fakultet och i den centrala Bolognareferensgruppen. Samordningen av utvecklingsarbetet på IPD, en av GU:s absolut största institutioner, har varit omfattande och mångfasetterad. Mödosamt, men ganska ihärdigt, har vi försökt genomföra den nya modellen, fast naturligtvis inte utan kritisk distans och ifrågasättande där så varit nödvän-

digt. Graderade betyg en masse har till exempel varit svårt att smälta. Vi uppskattar GU:s uttalade hållning i frågan – en frysning tills de svenska lärosätena gemensamt funderat på frågan.

I HÖST SKA VI SÅLEDES genomföra det vi så länge har planerat för. Som ett brev på posten kommer mediernas rapportering om de många svenska masterprogrammen och det låga söktrycket. Men uppriktigt sagt: Vem väntade sig något annat på avancerad nivå i ett helt nytt system? Vi väljer att ha is i magen och gläder oss åt att vi får så många fristående kursstudenter i höst, trots alla olyckskorpar. Till övervägande delen är det sådana kurser vi erbjuder på avancerad nivå, som kan samordnas till individuella utbildningar. Högskolereformer kommer och går, vi kommer med största sannolikhet att överleva också denna. Kanske kommer jag till Bologna så småningom.

Pia Glimstedt

STUDIEVÄGLEDARE PÅ INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Hyllningsbrev från ett utedass

Det är den 15 juli 1946, klockan är fem på morgonen och Otto G Carlsund sitter på utedasset till hus-truns lilla sommatorp och skriver brev. Brevet blir hela fyra sidor långt och formar sig till en hyllning av Käringen mot strömmen, Bang, eller Barbro Alving som hon egentligen hette.

Men vad har den puristiske konstnären egentligen att säga den folkkäre journalisten?

UB:s rariteter **JO, DET VISAR SIG** att den stränge kubisten Otto G Carlsund, 1897–1948, var en av Bangs talrika beundrare. Han befinner sig i en stuga på den sörmländska landsbygden, utan elektricitet, radio eller telefon, för den "ärliga vädringen av vinterunkna, nerrökta lungor och vattenbespolningen av alkoholtrötta njurar". Medan han sitter på utedasset med dörren öppen mot det sköna landskapet får han syn på ett nummer av Veckojournalen. Det enda läsvärda i den tidningen, menar han, är Bangs krönika och därför är det den han genast letar efter. Men till sin besvikelse upptäcker han att Bang, som är på uppdrag i Tyskland, inte skrivit någon krönika, utan att hennes spalt ersatts av "en serie smärre pekoral", skrivna av "en fjolla".

– DET ÄR DELS BESVIKELSEN över att inte hitta någon krönika av Bang som får Carlsund att fatta pennan, berättar Anders Larsson, bibliotekarie på UB. Men han har också läst en artikel av henne om Greta Garbo, som fått "en behaglig värme stiga upp någonstans inombords". Han jämför Bangs krönika med en annan artikel om Garbo, författad av signaturen Marianne i Aftonbladet. Och han slås av hur olika samma ämne kan behandlas om det är en "lågättad varelse" som Marianne, eller en person som Bang som skriver, vars kåserier är "som en

malörtsblandad sup, stärkande för kropp och själ".

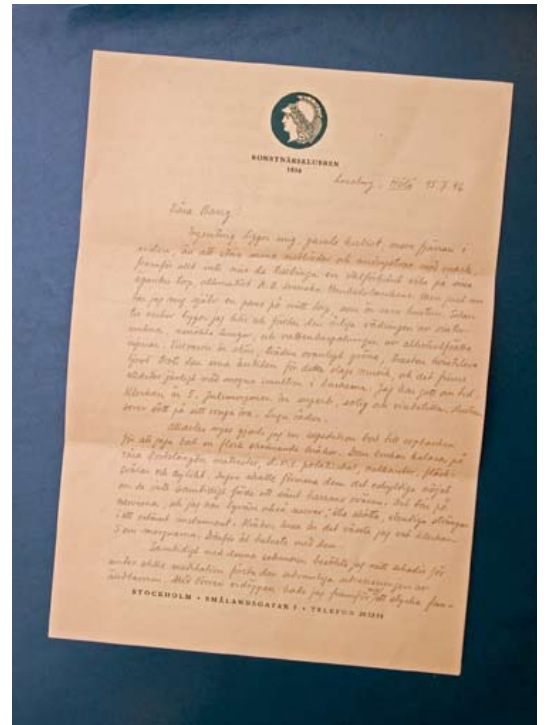
Otto G Carlsund var, trots sin avskalade stil, en mångsidig ande med förmåga att uppskatta sådant som stod mycket långt från hans eget uttrycks-sätt. Bland annat värnade han om boktryckarkonsten och var en tid medlem av Svensk Bokkonst.

– Bland hans böcker finns en om Anshelm

Schultzberg som målade vinterlandskap i närmast nationalromantisk stil, liksom en bok om naivisterna Oskar Bergman, båda konstnärer som står i bjärt kontrast till hans egna ideal, berättar Anders Larsson. Det är denna förmåga att uppskatta även andra uttryck för skaparkraft som han ger bevis på i sitt beundrande brev till Bang.

BARBRO ALVING, 1909–1987, var känd för sin rappa, personliga och ibland ganska självvioniska stil, men också för att hon vågade ta ställning i kontroversiella frågor. Hon var till exempel uttalad pacifist och dessutom katolik.

– Hennes arkiv, som finns i Kvinnohistoriska samlingarna, hör till de största arkiven på UB, berättar Anders Larsson. Förutom manuskript, biografika med mera finns här även en ansenlig mängd brev, skrivna av allt från hemmafruar till konstnärer som Otto G Carlsund, som just vittnar om hur populär hon var i breda lager.

Brevet från en av Bangs beundrare.

Eva Lundgren

Beklagligt att GU väljer en visionslös väg

VISIONEN OM gemensamma regler för forskarutbildningen vid GU ser ut att blekna. Forskarutbildningsberedningen har nu, efter två års arbete, resignerat och föreslår en pamflettversion av högskoleförordningen istället för ett gemensamt regelverk för utbildningen på forskarnivå. Denna "lösning" är beklagligt eftersom den bara upprepar gällande miniminivå. En "lightversion" av förordningen riskerar dessutom att bli direkt missvisande eftersom inte alla regler kommer att inkluderas. Att GU väljer en så visionslös väg i denna fråga är mycket olyckligt.

FÖR GRUNDUTBILDNINGEN finns redan ett fungerande regelverk. Varför ska GU ge sina doktorander sämre villkor? Grundläggande regler bör inte vara olika från fakultet till fakultet. Ett väl utarbetat regelverk som fångar den största gemensamma nämnaren för den framtida utbildningen på forskarnivå vid GU är mycket viktigt och arbetet med dessa regler borde därför återupptas, av flera olika skäl.

För det första skulle nuvarande och

framtida doktorander tjäna på det. För detta talar en ökad transparens och rättssäkerhet. Det blir också lätt att hänvisa till reglerna när konflikter uppstår mellan doktorander och institutioner eller fakulteter där den enskilda doktoranden är den svagare parten. Ett centralt regelverk är här ett viktigt stöd. Ett rimligt antagande är också att ett regelverk motverkar missförstånd, oklarheter och okunskap om vad som gäller, både hos doktoranderna och på institutionerna. För att illustrera vad ett regelverk kan innehålla och vilket behov det svarar mot, kan nämnas att enligt Högskoleverkets "Doktorandspegeln" är tre fjärdedelar av de forskarstuderande missnöjda med institutionernas introduktion för nyantagna. En sådan introduktion kan till exempel innefatta att den nyblivna doktoranden anvisas arbetsplats med dator, telefonanknytning och e-postadress, informeras om kurser som ingår i utbildningen, om institutionens forskning och om sina rättigheter och skyldigheter som forskarstuderande. Ett centralt regelverk kunde här dels stadga att en sådan insti-

tutionsvis introduktion är något doktoranden har rätt till, dels vara ett viktigt dokument som den nyantagna doktoranden kan få i sin hand vid antagningen till utbildningen.

För det andra så är ett regelverk något som studentkärerna länge efterfrågat. Kärerna har under lång tid arbetat tillsammans med GU med att ta fram ett sådant. Att nu lägga ner arbetet skulle vara att gå emot studentkärernas uttalade önskan och skulle också innebära att det hittillsvarande arbetet varit förgäves. Om arbetet nu ska läggas ner krävs en officiell och för studentkärerna godtagbar förklaring till varför inget regelverk behövs.

FÖR DET TREDJE ligger det i tiden att ha explicita centrala regelverk eller riktlinjer för forskarutbildningen. Flera tongivande universitet i Sverige har redan infört centrala regleringar. Uppsala universitet, Lunds universitet och Karolinska Institutet är några exempel. Dessa dokument reglerar de grundläggande mellanhavanden som institutioner och fakulteter har med den forskarstu-

derande och bidrar därmed till att forskarutbildningen kan bedrivas effektivt. Att andra universitet har enats internt om viktiga regler visar att det går och att argument av typen "Ja, men GU är en så komplex, decentraliserad, speciell osv. arbetsplats" knappast kan ha någon bäring i detta fall. GU som arbetsgivare borde också vara intresserad av att dess studenter och anställda har enhetliga villkor, att lika fall behandlas lika. Tydlighet, rättssäkerhet och transparens torde bidra till att göra vårt universitet till det konkurrenskraftiga universitet vi alla vill att det ska vara i framtiden.

Jonas Gren

ORDFÖRANDE GEMENSAMMA
DOKTORANDRÅDET, FILOSOFISKA
FAKULTETERNAS STUDENTKÅR (FFS)

Andreas Bjurström

ORDFÖRANDE GÖTEBORGS UNIVERSITETS
DOKTORANDKOMMITTÉ (GUDK)

Caroline Öhman

ORDFÖRANDE GÖTEBORGS UNIVERSITETS
STUDENTKÅRER (GUS)

Replik : Arbetet är på gång

DE TRE FÖRETRÄDARNA för doktoranderna vid Göteborgs universitet för i sitt inlägg fram mycket goda argument för att skapa universitetsgemensamma doktorandregler. Dessutom pekar de helt riktigt på det faktum att frågan hamnat i långbänk och att det har tagit mycket lång tid att åstadkomma ganska lite. Men vissa klargöranden måste göras för att visa att situationen inte är så dystert som inlägget antyder.

BAKGRUND. Frågan om universitetsgemensamma doktorandregler initierades av studenterna i universitetsstyrelsen. I slutet av 2006 beslutade rektor att det förslag som utarbetats av Regelverkskommittén skulle beredas inom Forskarutbildningsberedningen. Frågan diskuterades där och gick sedan ut på remiss till fakulteterna i februari. Fakulteterna ställde sig tveksamma men av mycket olika skäl: de som idag har svårt att finansiera sina doktorander ville inte ha regler som försvårar situationen och de som redan skapat fasta regler ville inte acceptera en uppmjukning. Eftersom forskarutbildning är en fakultetsfråga och forskarutbildningsberedningen, som namnet anger, endast är beredande blev förslaget därifrån dels att det skulle utarbetas ett gemensamt regelverk som tydliggör förordningens krav på forskarutbildningen, dels att rektor skulle ta upp finansieringsfrågan i särskild ordning.

DAGSLÄGE. Sedan i april arbetar Regelverkskommittén med att utforma doktorandregler som utgår från högskoleförordningen. Det som hittills framkommit av arbetet tyder på att redan dessa kommer att tydliggöra rättigheter och skyldigheter på ett mycket bättre sätt än tidigare. Arbetet har tyvärr blivit något försenat beroende på att kommittén är igång med att revidera regelverket för grundutbildningen och kommer därför att läggas fram först i september. Frågan om finansiering har av rektor tagits upp i universitetets ledningsråd som rekommenderade en policy som utgår ifrån att alla doktorander redan från studiernas början ska ha en anställning. En intern utredare ska analysera de ekonomiska konsekvenserna av en sådan policy.

FRAMTIDEN. Jag hoppas att det av dessa något byråkratiska utläggningar framgår att det faktiskt pågår ett aktivt arbete i syfte att stärka forskarutbildningen vid Göteborgs universitet. Om allt fungerar kommer en ny modell att vara helt genomförd från och med hösten 2008. Frågan är viktig för oss, eftersom det handlar om att både höja kvaliteten hos forskarutbildningen och att öka universitetets nationella och internationella konkurrenskraft när det gäller att rekrytera framtidens bästa forskare.

Lennart Weibull

ORDFÖRANDE
I FORSKARUTBILDNINGSBEREDNINGEN

Högskolan är vårt område

- AKADEMISK FRIHET!
- PROFESSIONELL IDENTITET!
- SKYDD!
- GEMENSKAP!
- INFLYTANDE!
- RÄTTVISA!
- TRYGGHET!
- SOLIDARITET!
- SPETSKOMPETENS!
- LÖNEFÖRHANDLAR!

SULF
GÖTEBORG

Sveriges universitetslärarförbund
Göteborg, 031-786 10 77
www.sulf.fack.gu.se

Vådan och värdet av visioner

Gästkrönikan **NÄR JAG VAR STUDENT** i Umeå åren kring 1980 hörde jag aldrig talas om att universitetet skulle ha en vision. Att jag gick i (inte "låg i") Umeå var egentligen ganska underordnat. Det viktiga, förstod jag, var att det var ett universitet i en svensk, ja internationell, familj av universitet, alla i princip likvärdiga.

Klart det fanns skillnader. Uppsala var lite mossigare, Lund lite kontinentalare, Göteborg lite mer ... obeskrivligt. Umeå var ungt, piggt, argt. Sades det. Men först och främst var universitet lika, i rättvisans Sverige. Trodde vi.

Nu är det annorlunda. Inget universitet saknar visionsdokument. Alla har strategiska planer. Alla söker sin nisch och givetvis vill man höja sin plats på den globala rankinglistan.

Några av dessa dokument är avarter, de gör en bara nostalgisk. Det fanns onekligen ett värde i att kunna lita på att universiteten gav någorlunda likvärdig utbildning. Och att forskningens sannings-sökande drevs lika samvetsgrant i Umeå som i Oxford. Det var en egalitär vision, utan att det kallades vision.

Men den var falsk. Utbildningen var inte likvärdig. En del av den undervisning jag själv fick (jag läste många ämnen) var torftig: teorikarg, plakatmässig, ibland utförd av studenter. Ja, det fanns säkert torftiga inslag i Göteborg också ...

DEN SKÖNA, MEN FALSKA likvärdighetens slöja för-
mär inte längre dölja topografin i vårt svenska uni-
versitetslandskap. Toppar och dalar framträder allt
tydligare, och resursfördelningens tumskrivar,
som dras åt allt hårdare, förstärker nivåskillnaderna
– för övrigt med ett argument just i rättvisans namn;
gemensamma resurser bör förstås användas effek-
tivt. EU tillför en ny konkurrensnivå.

Denna logik präglar nu alltmer av universite-
tens agerande. Resurser allokeras så att universi-
tetets framgång hos externa finansiärer främjas.
Strategidokument och prioriteringar börjar bli på
riktigt. Man försöker dra till sig toppforskare och
"ambassadörer". Man inför excellensfrämjande indi-
katorer.

Frågan är hur långt det ska gå? En nästan före-
tagsmässig rationalitet utbreder sig. Ännu är detta i
sin linda, men man behöver inte vara någon profet
för att se spåren hos mer konkurrensutsatta system i
USA, Storbritannien och Australien.

Mycket av detta är bra, strukturomvandlingen
av universiteten är i huvudsak rimlig. Men ibland
är det, so zu sagen, alltför bra. Det är reaktivt snar-
rare än framvuxet inifrån. Det är lydigt och duk-
tigt. Svenska universitet har, tränade som de är i att
lyssna på centralmakten, svårt att självständigt for-
mulera en positiv vision av sin samhällsroll.

Innovationer och regional utveckling har uni-
versiteten lärt sig att tala om, det går alltid hem i det
praktiska Sverige. Men hur tar universiteten ansvar
för demokrati, frihet och mänskliga rättigheter? Vad
har de att säga om de svåraste samhällsproblemen?
Hur säkerställer de att studenterna får en chans att

utveckla en ansvarstagande självförståelse? Vad
får studenterna veta om vår planets agenda? Om
Millennium Development Goals?

Låter det löst i kanten? Hör då här. Harvard –
nummer ett på den dyrkade rangskalan – har nyli-
gen antagit ett nytt kärnprogram som alla studenter
ska genomgå. Motivet är att forma studenterna till
engagerade medborgare. Alla ska delta i obligatoris-
ka, terminslånga, kurser inom områden som estetik,
kultur och förståelse, etiskt tänkande och kunskap
om livsvetenskaper och statistik. Annars: ingen
examen.

SENSMORALEN ÄR att en examen från Harvard bety-
der något. Den som möter en student med ett diplom
från Harvard ska veta att man får mer än en uppsätt-
ning kunskaper och färdigheter.

Att tänka så om sina studenter betyder att man
måste tänka på ett annat sätt om sitt universitet. Det
är inte bara att bygga ett fyrstjärnigt forskarhotell
och en lönsam utbildningsfabrik med klara papper
från Högskoleverket, ungefär som när man besökt
Bilprovningen.

Ska ett universitet verkligen betyda något måste

det också vara en plats för fördjupning och äventyr,
en plats där människans värden aldrig svärtas – en
etisk och politisk plats. Universitetet är den plats där
man medvetet är med och formar framtidens med-
borgare, lika väl som företagets nya teknik, sjukvår-
dens behandlingar och administrationens metoder.

Här, om någonsin, behöver visioner formule-
ras. Här betyder också egenarten något. Det är bra
för alla att Umeå, Lund och Uppsala är riktigt olika
– kanske rentav att Göteborg är obeskrivligt. Den
gamla likheten var inte bara falsk, den dolde själva
meningen med det hela. Det är dags att upptäcka
den på allvar.

Sverker Sörlin

FILOSOFIE DOKTOR I IDÉ- OCH LÄRDOMSHISTORIA,
GÄSTPROFESSOR VID KTH OCH NY LEDAMOT AV GU:S STYRELSE